

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Průmysl pivovarský v Pardubicích v letech 1871 – 1948
Lucie Kebrtová

Bakalářská práce
2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na mojí práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 25.6. 2009

Lucie Kebrtová

Anotace

Má práce popisuje dějiny Akciového pivovaru v Pardubicích v souvislosti se správním prostředím. Začíná stručnou historií českého pivovarnictví a vývojem daní vztahujících se k pivu. Dále stručně hovoří o dějinách pardubického pivovarnictví do roku 1871. Práce se zaměřuje na období od roku 1871 až 1948. A to v oblasti vedení společnosti, záležitostech akcionářů, zaměstnanců a výroby piva. Zároveň sleduje stručné fungování jím zakoupeného pivovaru v Chrudimi a konečně fungování pivovaru od roku 1949 po současnost.

Klíčová slova:

Dějiny českého pivovarnictví, pivo a daně, dějiny pardubického pivovarnictví, správa pivovaru, akcionáři pivovaru, zaměstnanci pivovaru, výroba piva, chrudimský pivovar, pardubický pivovar po roce 1949.

Summary

My bachelor work describes the administration development of Akciový pivovar Pardubice. Especially the time since 1871 to 1948. The work begins by history of the czech brewing and by development of levies from a beer. Next It talks about briefly history of brewing in Pardubice to 1871. There are the leading of company, things of shareholders, employees and brew production since 1872 to 1948. It contains a brewer in Chrudim too. Finally it talks about functioning of the brewer in Pardubice since 1949 to present time.

Key words

History of czech brewing, beer and a levies, history of the brewing in Pardubice, administration of a company, shareholders of the company, employees of the company, brew production, brewer in Chrudim, brewer in Pardubice since 1949.

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi pomohli s vytvořením této práce. Jmenovitě své vedoucí bakalářské práce paní doc. PhDr. Marii Mackové, Ph.D. za její odborné rady a trpělivost, dále zaměstnancům Státního oblastního archivu v Zámrsku a též mé rodině a přátelům, kteří mně po celou dobu psaní podporovali.

Obsah

1. Úvod	1
2. Historie vaření piva v Čechách od počátku po současnost	3
3. Pivo a daně	13
4. Stručný vývoj pardubického pivovarnictví	18
5. Správa pivovaru.....	21
5.1. Obecné hospodaření podniku	21
5.2. Vývoj do roku 1945.....	27
5.3. Vývoj od roku 1945.....	29
6. Zásadní akcionářů	34
7. Zaměstnanci podniku a jejich záležitosti	41
7.1. Vývoj do roku 1945.....	41
7.2. Vývoj po roce 1945	50
8. Výroba piva	52
8.1. Technologie výroby piva.....	52
8.2. Druhy a množství vařených piv	54
9. Chrudimský pivovar, společnost s ručením omezeným, Chrudim.....	56
9.1. Zaměstnanci pivovaru	58
9.2. Vaření piva	59
10. Pivovar od znárodnění po současnost	61
11. Závěr.....	63
12. Resumé.....	66
13. Příloha č. 1.....	67
14. Příloha č. 2.....	68
15. Bibliografie.....	69
15.1. Seznam literatury.....	69
15.2. Prameny.....	70
15.3. Internetové zdroje.....	71

1. Úvod

Pivovarský průmysl prodělal dlouhý vývoj. První zmínky o výskytu piva na našem území jsou známy už z roku 993, kdy pražský biskup Vojtěch zakázal jeho vaření. Ovšem jen na krátkou dobu. Od té doby začala stoupat jeho obliba postupně u všech společenských vrstev obyvatelstva. Ti záhy zjistili, že je to velmi výnosná činnost. Pivo zkrátka chutnalo každému. Postupem času se vaření piva omezovalo. Pivo se stalo výsadou jen některých vrstev obyvatel. Podrobněji se historii věnuji v první kapitole.

I za pivo se musely platit daně. Tak zvané „posudné“ se vybíralo už od 13. století. Neplatilo se ale pouze za pivo, ale také za jednu z jeho hlavních přísad, kterým byl obilný slad. Výběrem těchto daní se platily například potřeby obce, dvora nebo válečné výdaje. Odcházely tedy hlavně do zemské, panské či městské pokladny. Nad jejím výběrem dohlížela finanční stráž a později i další orgány.

Co se týče pardubického pivovarnictví, objevuje se až mnohem později v roce 1507. Tehdy Pardubicím vládli Pernštejnové. Od té doby se piva vařilo čím dál víc. Jenomže kapacita výroby nebyla tak velká, aby dokázala pokrýt velkou poptávku po pivu. Proto se pardubičtí rozhodli investovat do výstavby nového pivovaru. S tou se pak začalo roku 1871 a o 8 měsíců později byl pivovar dokončen.

Svou prací bych se chtěla více dozvědět o pardubického pivovarnictví prostřednictvím hospodaření výše zmiňovaného Akciového pivovaru v Pardubicích, založeného v roce 1871. Budu se zaměřovat hlavně na období mezi roky 1871 – 1948, a to především z hlediska správního prostředí. V této sféře pivovar zažil několik historických událostí, které ho ve značné míře ovlivnily. Bylo to například hospodaření ještě pod správou Habsburské monarchie, která trvala do roku 1918. Zasáhly ho též obě světové války, proces znárodňování a v neposlední řadě socialistické hospodaření.

Činnost pivovaru lze sledovat v několika rovinách. Nepostradatelným prvkem pivovaru byla jeho správa, která určoval všechny kroky podniku. Protože byl podnik akciovou společností, skládalo se vedení právě z akcionářů. Ti měli svá práva a povinnosti. Hlavním orgánem byla správní rada, která pořádala pravidelné schůze. Společně s akcionáři se scházeli na valné hromadě. Činností správní rady se tvořily také stanovy akciového pivovaru. Ty určovaly směr hospodaření podniku a zasahovaly do záležitostí akcionářů. Mimo jiné uváděly výši akciového kapitálu. Roku 1928 pivovar koupil chrudimský pivovar, kam se snažil vnést modernější výrobu.

Zaměstnanci podniku měli také svá práva a povinnosti. Od roku 1919 se řídili kolektivní smlouvou. Byla to dohoda zaměstnanců s vedením podniku. Její součástí bylo rozdělení do zaměstnaneckých tříd, od kterých se odvíjela výše platu.

Podstatným článkem fungování pivovaru bylo zvyšování produkce piva, od kterého se odvíjel konečný zisk. V Pardubicích se vařilo několik druhů piv. Asi nejznámější značkou byl Porter 19°. Množství vařeného piva v průběhu let klesalo a zase se zvyšovalo v závislosti především na politických poměrech a vedení společnosti.

Pivovarství u nás i v zahraničí má dlouhou tradici. Není proto divu, že je pivo častým námětem mnoha publikací. Co se týče našich titulů, rozhodně je z čeho čerpat. Oblíbenost zlatavého moku zkrátka vždy byla, je a bude aktuální. O pardubickém pivovarnictví se dovídáme spíše z novinových článků než z knih. Do současné doby jich vyšlo jen málo. Dosavadní literatura je ve většině případů zaměřená na pivovarnictví celých českých zemí než právě na konkrétní oblast či obec. Výjimkou je například plzeňský pivovar, který zaujímá v některých knihách samostatné kapitoly. V práci používám především materiály archivního fondu: „Akciový pivovar v Pardubicích 1871-1948 (1949)“. Fond je celkově zachovalý. Občas jsou však záznamy torzovité.

V následujících kapitolách se pokusím podrobněji objasnit fungování pardubického pivovarnictví od vzniku pivovarského průmyslu po současnost.

2. Historie vaření piva v Čechách od počátku po současnost

O počátcích vaření piva u nás se toho, jak je známo, moc neví. Přesto i v minulosti nalézáme několik právních nařízení, které nám podávají důkazy o tom, že pro Čechy nebyla výroba ani samotná konzumace piva nic neznámého. Správní systém českých zemí do pivovarnictví značnou měrou zasahoval ať už královskými výnosy, císařskými nařízeními, prezidentskými dekrety a jinými prostředky.

Dle Josefa Staňka bylo pivo hned po medovině nejrozšířenějším nápojem. Ve své knize se zmiňuje o prvním pražském biskupovi Vojtěchovi, který zakázal vaření piva. V roce 993 n.l. světil benediktinský klášter v Břevnově a i zde se jako v jiných duchovních zařízeních vyrábělo kromě vína i pivo. A i přesto, že se zde vařilo pivo dobré, vydal tento zákaz pod nejpřísnějším trestem exkomunikace.¹ Ten pak zrušil až papež Innocenc IV., o což se zasloužil král Václav I. (1230 – 1253). Biskup Vojtěch později ze země odchází. Prý kvůli tomu, že zde našel pouze nemravné lidi, kteří se nejen rádi opíjeli, ale užívali si i jiných neřestí.²

Nadační listina³ kolegiátního kostela⁴ na Vyšehradě z roku 1088 je první doloženou zprávou o pivovarnictví v Čechách. Kanovníkům vyšehradské kapituly je mimo dalších věcí vymezen také desátek⁵ chmele pro potřebu vaření piva. Kromě jiného jsou tu také vypsána jména prvních známých sladovníků⁶ „na Trávníce pod Petřínem“. Jsou to Sobík, Šešůr a Častoň. Tito pánové nebyli prvními sladovníky u nás, ale byli jako první zveřejněni v historickém dokumentu.⁷

Zpočátku měly výsadu vaření piva pouze kláštery a královská města. Jedině ty mohly vařit pivo a vyrábět slad.⁸ Dokládá to například konšelská listina z roku 1330, kterou se nařizovalo, že jen ten, kdo je příslušník obce má právo dělat slad. Výnos souvisel s vlastnictvím domu, protože jen ten, kdo měl dům, mohl provozovat sladovnu.⁹ Později se výsada týkala pouze usedlých občanů. Ostatní nesměli vařit pivo jak na šenk,¹⁰ tak na prodej.

---

¹ Exkomunikace nebo také vyloučení z církve patří mezi nejtěžší tresty používaných církvemi (podrobněji vysvětleno na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Exkomunikace>, 16.6. 2009).

² Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 74 – 75.

³ Nadační listina. Zakládací listina zřízená nadačí či nadačním fondem.

⁴ Kolegiátní kostel je kostel zaopatřený majetkem jeho kanovníků, kteří zde vykonávají stálé bohoslužby nebo chórové modlitby (příspěvek nalezneme na: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kolegiatni>, 16.6. 2009).

⁵ Desátek byla přibližně desetiprocentní daň placená církevní nebo světské instituci.

⁶ Sladovník je osoba oprávněná vyrábět slad.

⁷ Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 75 – 76.

⁸ Slad je pivovarská surovina vzniklá sušením naklícených obilných zrn.

⁹ Sladovna jsou prostory určené k výrobě sladu.

¹⁰ Šenk byla místnost, kde se prodávalo pivo. Většinou byl umístěn v přízemí budovy.

Měšťané, kteří měli svůj dům v městských hradbách, toto právo měli také. Ovšem těm, co bydleli v předměstích nebo blízkém okolí byla výsada odepřena. A to jak urozeným, tak neurozeným. Pokud však vlastnili dům ve městě, tudíž platili řádné daně a současně vlastnili dům v jeho blízkém okolí, mohli vařit a šenkovat pivo i zde.

Městské pivovary se začaly stavět až ve 14. století. V šestnáctém století je začala stavět šlechta, která je též zdokonalovala. Pivo se vařilo na jejich zámcích a panstvích. Je dokázáno, že v nejstarších dobách pivo připravovaly ženy.¹¹ A pak že je pivo výsadou mužů.

Ale zpět k vaření piva ve městech. Už víme, že v královských městech mohl vařit pivo každý měšťan. Tedy pokud vlastnil dům. V poddanských městech umění pivovarnictví mohl provozovat jen ten, komu dala svolení vrchnost. Existovalo ovšem několik vývojových etap výroby piva. Zprvu patřila všechna práce kolem výroby piva pod jednu živnost. Onen človíček pak zastával práci sladovníka a pivo si nejenže vařil, ale také sám šenkoval. Později v roce 1732 se proces dělí na sladovnictví a pivovarnictví, což znamenalo, že se zvlášť vyráběl slad a zvlášť se vařilo pivo. Pak už tuto práci jen málokdy zastával člověk sám. Ze 13. a 14. století máme už dostatečné množství důkazů o tom, že existovaly samostatné sladovny a samostatné pivovary. Kupříkladu v roce 1348 bylo v Praze 287 sladovníků, ale pouze 36 pivovarů.¹²

Nyní něco o množství vařeného piva. Zpočátku nikdo neomezoval, kolik si kdo může piva uvařit. Zkrátka kolik kdo měl obilí, tolik si mohl navařit a následně prodat, což platilo ještě v 15. století. Poté, co se přestalo vařit pivo po „domácku“, se městská rada¹³ rozhodla vaření piva omezit. Stanovila pořadí, v jakém mají jednotliví měšťané pivo vařit. Postupně je tato výsada omezována až zůstane jen pár domů s tímto právem. Starousedlí měšťané si postupem času právo přivlastňovali a novým obyvatelům ho odpírali. Často uváděli, že mají kolem domu sladovnu, hvozd,¹⁴ pivovar nebo něco jiného, protože tím si zaručili, aby se jejich domy staly výsadními. Tímto způsobem se pak jedny domy staly „právozářnými“ a jiné „nákladnickými“. Domy „právozářné“ byly takové, které měly vlastní pivovary. Nebylo výjimkou, že se majitelé těchto domů spojovali a vařili v pivovaru společném. „Nákladnické“ domy měly právo činit náklady na vaření, právo sladování a právo várečné. Protože neměly pivovar, jejich majitelé jednou nebo dvakrát do měsíce vařil pivo u sousedů

---

¹¹ Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 76 – 78.

¹² Tamtéž, s. 79.

¹³ Městská rada byl sbor složený ze zastupitelů a starosty obce, jehož úkolem je její správa.

¹⁴ Hvozd je prostor určený k sušení obilného sladu.

s várečným právem. Pro ně existovalo tzv. „nákladnické právo“, které bylo zrušeno až koncem 18. století císařem Josefem II.¹⁵

Pivovarnictví svého času ovlivňovalo také cechy. Zpočátku bylo vaření piva považováno pouze za obchod. Stvrdil to již Václav IV. roku 1398, když řešil spor o vaření piva. Právě v něm potvrdil, že je to pouze obchod, nikoli řemeslo či živnost a může ho svobodně vykonávat každý měšťan. Pro tyto měšťany s várečným právem to znamenalo velkou výhodu, protože mohli vykonávat i další činnost, z které jim samozřejmě plynul i další příjem, což jiná řemesla neumožňovala. A právě proto existovala pouze cechovní bratrstva sladovníků. První se založilo už v roce 1353 v Brně. Zde bylo uvedeno mimo cechovních práv a povinností také množství obilí potřebného k výrobě sladu a kolik se z něho smělo uvařit piva. První záznamy o sladovnicích jsou doloženy až v roce 1407. Pocházeli z Prahy. Sladovnické cechy byly zakládány i v dalších městech. Například roku 1415 stvrdil biskup Jan Železný cech v Litomyšli. Artikule obsahuje mimo článků o přijetí do cechu, vstupním platu a zachovacích listů také rozdíl mezi sladovníkem s vlastním domem a bez vlastního domu. Ten směl dělat slady jen pro své sousedy měšťany. Je tu také uvedeno, kolik peněz za práci dostal a další důležité předpisy o řádu schůzí nebo života v cechu. V bratrstvu sladovníků byli mimo sladovníků a nákladníků¹⁶ také pivovarníci, mistr pivovarský¹⁷, mládek,¹⁸ čeled' či šrotěři.¹⁹ Nákladníci vznikli právě proto, že bylo pivovarnictví obchodem a nikoli řemeslem. Poté, co se sloučili do cechu sladovníci, nákladníci nemeškali a spojili se také. Členkami mohly být i vdovy. Tedy za předpokladu, že neprovedly něco proti své poctivosti. Sladovníci na Novém Městě pražském se spojili do cechu až v roce 1456. Důvodem zřejmě bylo, aby se nezapomínalo na dobré pražské pivo.²⁰

Poté, co se začaly zavádět velké pivovarské pánve,²¹ zanikla spousta malých pivovarů. Začaly vznikat pivovary velké soukromé, městské, „rathausní“ (radniční) a klášterní. Zde se soustředila výroba z malých pivovarů. Chodili sem jednotlivě sousedé²² a podle pořadí, které stanovovali konšelé,²³ si mohli vařit pivo. Záleželo na zastoupení měšťanů s várečným

---

¹⁵ Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 80 - 81.

¹⁶ Nákladníci byli lidé, kteří se přímo neúčastnili vaření piva, v pivovaru nepracovali, ale zajišťovali jeho výrobu a odbyt.

¹⁷ Starší sládek či stárek. Zodpovídal za fyzickou výrobu piva.

¹⁸ Druhý sládek. Byl nástupcem stárka.

¹⁹ Šrotěři byli překupníci zajišťující speciálně připravený a zešrotovaný slad.

²⁰ Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 81 - 83.

²¹ Pivovarská pánev je většinou měděná nádoba velkých rozměrů sloužící k vaření piva.

²² Za sousedy se považovali občané obce.

²³ Konšelé zastupovali královskou moc ve městech.

právem a sladovníků v konšelských obcích.²⁴ Konšelé spolu s cechmistry²⁵ ovlivňovali sazby a mzdy, tedy kromě samotného dozoru.

Jak je známo ani duchovním nebyl cizí tento pěnivý mok. Jako jedni z prvních začali stavět vlastní velké pivovary. Měli totiž dostatečné množství surovin z vlastní produkce, mimo příjmů z desátků. Ti zprvu vařili pivo jen pro svou potřebu a postupně se změnilo na živnostenské podniky. Duchovní mohli pít pivo, ale museli se vyhnout obžerství. Jenomže pití piva bylo mezi nimi velmi oblíbené, a tak dostalo nejen posvěcení ale i papežské požehnání v roce 1614.²⁶

Mimo duchovenstva měli zájem o zisky z pivovarského podnikání také šlechtici a rytíři. Nejdříve však podobně jako církve zastávali názor, že pivo je nástrojem ďábla a nijak si jím nechtěli kazit pověst. Když však zjistili, jak velké výnosy pivovarnictví přináší, dlouho neváhali a začali též pivo vařit a konkurovat tak měšťům. Mnohdy tím porušili i nějaké to královské nařízení vůči měšťům. K nejčastějším přečinům patřilo porušování práva mílového,²⁷ které měla některá města v českých zemích už od 12. století.²⁸

Tvrdá konkurence mezi městy a šlechtou zapříčiňovala spoustu sporů, které se často dostávaly až před krále. Mezi roky 1484 – 1517 se vedl spor o tato privilegia, kdy města podala stížnost ke králi na pány a rytíře. Spor dopadl pro města neúspěšně, proto se ho rozhodla dovést až k soudu. Vladislav II. se tehdy postavil opět za pány, protože mu přislíbili účast na tažení proti Uhrám. Zakázal tak v roce 1502 měšťům stavět pivovary a krčmy²⁹ na cizích statcích. Toto nařízení však nevydal, aby si proti sobě města nepopudil úplně. Spory se táhly po celou dobu jeho vlády a vyvrcholily v roce 1516, kdy páni a rytíři nejenže zakazovali svým služebným odebírat pivo z městských pivovarů, ba dokonce ve městech zřizovat krčmy a šenky pro čepování svého piva. Rozbroje ukončila až Svatováclavská smlouva uzavřená 24.10. 1517. Páni tak slíbili, že budou vařit pivo jen pro svou potřebu, nebudou vozit své pivo na výroční trhy do měst na prodej a svým poddaným nebudou bránit odběru piva z městských pivovarů. Ale brzy začali nejenže vařit na prodej, ale také provozovat hostinskou činnost. Zanedlouho předčili pivovary městské, protože vždy měly dobré zásobování kvalitními surovinami, dřevem na topení a využívali mnohdy levnou pracovní sílu. Tím městské pivovary ztrácely odbyt. Právo vařit pivo bylo pak uznáno všem třem stavům. Selský lid

---

²⁴ Konšelská obec bylo sdružení konšelů.

²⁵ Cechmířtí byli hlavní zástupci jednotlivých cechů.

²⁶ Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 84 - 88.

²⁷ Mílové právo bylo právo určené k povolení provozování řemesla v okruhu 1 míle (cca 1,6km).

²⁸ Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 88 - 89.

²⁹ Krčma představovala prostor sloužící k prodeji piva, shodná se šenkem.

ovšem nemohl vařit v jedné míli ani prodávat pivo v šenku. Toto výhradní právo na vaření a prodej piva platilo v Čechách až do roku 1860.³⁰

Tím, že bylo dovoleno vařit pivo v podstatě všem, došlo k velkému rozšíření pivovarů, chmelnic a podobných zařízení, které si samozřejmě mezi sebou začaly konkurovat. To vedlo k dalším sporům. Horní hranice počtu stanovených varů³¹ se neustále zvyšovala. Spolek staropražských nákladníků stanovil v roce 1531, že nikdo nesmí navařit víc než deset varů, ovšem v roce 1589 už to bylo jednou tolik. Výraznou změnou se dosáhlo až nařízením císaře Rudolfa II. z roku 1604, který toto omezení vyzdvihl a nařídil plnou svobodu varů. Panovníkovi šlo však především o výběr posudného,³² kterého přílišným omezováním ubývalo. Následný řád z roku 1578 upravoval pivní sazby nově každé tři měsíce. Dle něj měl být věrtel³³ piva ceněn nejvýše osmi českým groši nad cenu strychu³⁴ obilí na trhu. Tak se cena piva měnila dle ceny obilí, chmele i třeba dříví na trhu.³⁵

V 18. století se rychle zhoršovala kvalita piva. Hlavními příčinami byly nejspíš zdražování pivovarských surovin³⁶ a zvyšování daní. Mnozí měšťané museli proto šetřit na pivovarských surovinách. Dále k tomu přispívala zastaralá technika pivovarů, špatná hygiena či nedostatečná kvalifikace zaměstnanců. Obzvláště v pivovarech městských. Situace vedla k tomu, že si šlechtici nechávali do měst dovážet pivo z venkovských pivovarů. Odsud byla piva lepší, levnější a hlavně zdravotně nezávadná. Směli to dělat pouze pro vlastní potřebu nebo pro služebnictvo. Císařským dekretem Josefa I. z 12.7. 1705 byl zakázán i dovoz panských piv z venkovských sídel do královských měst. 20.10. 1708 bylo však nařízení zmírněno. Pouze někteří jmenovaní stavové směli pivo dovážet. Například arcibiskupovi pražskému bylo dovoleno dovézt 200 sudů. Jenomže jak už to tak chodí, ne všichni omezení dodržovali. Proto byly zavedeny též pokuty a tresty. Pro jednotlivé vrstvy obyvatel platili jinak. Některý hříšný urozený pán mohl zaplatit až 1000 tolarů,³⁷ řemeslník mohl až ztratit mistrovství³⁸ a měšťan až měšťanské právo.³⁹

---

³⁰ Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 89 - 94.

³¹ Var bylo množství navařeného piva z 1 uvařené dávky piva.

³² Také „tác“ či „ungelt“ byla daň odváděná z piva.

³³ Věrtel obsahoval přibližně 23 litrů (podrobněji vysvětluje <http://cs.wikipedia.org/wiki/Věrtel>, 16.6. 2009).

³⁴ 1 strych se pohyboval okolo 93 litrů (nalezneme na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Strych>, 16.6. 2009).

³⁵ Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 94 - 95.

³⁶ K pivovarským surovinám patří hlavně slad a chmel.

³⁷ Tolar byla velká stříbrná mince používaná v 16.století u nás i v zahraničí (více na: <http://stribrnak.cz/jachymovsky-tolar/>, 16.6. 2009).

³⁸ Mistrovství byl vedoucí post řemeslnické dílny.

³⁹ Osoby disponující měšťanským právem směli volit členy do vedení správy města. Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 100 - 102.

Výrazný zlom ve výrobě piva nastal rokem 1780, kdy došlo k rozsáhlé reformě pivovarnictví. V pivovarech se zaváděly nové metody či přístroje a zařízení. Významnou osobností byl František Poupě, který rozšířil například používání teploměrů při měření teploty mladiny.⁴⁰ Jeho asi nejvýznamnějším krokem nejen pro české pivovarnictví bylo ustálení řádu při výrobě piva, který byl sestaven na základě vědeckých metod a odůvodnění a ne jak tomu bylo doposud. Dále vznikla nová metrická soustava, jejíž základní jednotkou se stal 1 litr. Cejchovním zákonem musely být nádoby na pivo správně označeny dle skutečného objemu. V průběhu 19. století se přecházelo na nový způsob kvašení.⁴¹ Reforma proběhla v letech 1840 až 1870. Horní kvašení nahradilo spodní.⁴² Zaváděly se parostrojní továrny. Toto všechno vedlo k nadbytečné produkci piva a následné konkurenci pivovarů a konečných prodejnách piva. Napomohlo tomu i nově zavedené stáčení piva do lahví. Pivo se tak mohlo prodávat i v obchodech se smíšeným zbožím.⁴³

Dvacáté století přineslo růst kapitalismu, který se ve značné míře projevoval i v českém pivovarnictví. Velké pivovary pohlcovaly ty malé a těm nezbývalo nic jiného než se sloučit do různých společenstev sládků. Znamé je Pražské společenstvo sládků, které vzniklo 5.2. 1907. Konkurenční boj se odehrával nejen mezi pivovary českými, ale i mezi českými a cizími. Často si navzájem hanily piva nebo reklamovaly, jak je to jejich dobré a zdravé. Mezi oblíbená piva u nás patřila piva bavorská., která konkurovala i plzeňskému pivu. Naše piva měla i světový věhlas. Oblíbený byl například Porter⁴⁴ z pardubického pivovaru či Regent,⁴⁵ který se dovážel až do daleké Káhiry nebo Bombaje.⁴⁶

Jak se zvyšovala produkce piva, zvyšovaly se i dluhy jednotlivých pivovarů. Spotřeba piva totiž nebyla tak velká a pivovary nechtěly snižovat už tak velkou produkci, ba i naopak. A tak prodávaly hostinským pivo na úvěr. Pro přehled, jestliže měl pivovar v Českých Budějovicích roční produkci 75 900 hektolitřů piva, jeho dluh činil 452 000 korun. Této situace využily venkovské pivovary, které mohly dodávat levnější pivo a zprostředkovat hostinským i další výhody. Což u velkých pivovarů, jestliže nechtěly prodávat pod cenou, nepřipadalo v úvahu. Proto vytvořily v roce 1907 Ochranný svaz pivovarníků v Království českém. Ten měl řešit nedostatky na trhu s pivem a rozpory mezi podniky vůbec. Slučoval

---

⁴⁰ Mladina vzniká smícháním sladu a chmelu.

⁴¹ Kvašení je proces, kdy dochází za pomoci pivovarských kvasinek ke kvašení mladiny.

⁴² Spodní kvašení od vrchního se lišilo druhem pivovarských kvasinek.

⁴³ Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 163 – 170.

⁴⁴ Porter je tmavé pivo s 19% obsahem pivovarských surovin ve obsahu.

⁴⁵ Regent je pivo s 15% obsahem pivovarských surovin v obsahu. Pochází ze stejnojmenného pivovaru Regent v Třeboni.

⁴⁶ Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 177 - 181.

pouze majitele pivovarů, nikoli zaměstnavatele i zaměstnance, jak tomu bylo ve Spolku pro průmysl pivovarský v Království českém, který byl založen už v roce 1873. Moderní velké podniky se začaly slučovat, ovládly tak trh a mohly bez větších potíží určovat třeba ceny piva nebo rozdělení jeho odběru. Hlavním důvodem byl ale nejspíš ochrana proti dělnickým organizacím a bojkotům piv. Aby předešli případným ztrátám, vytvořili fond, kam dávali 1 haléř z hektolitrů, přičemž při bojkotu dostal poškozený náhradu 2 koruny za každý ztracený hektolitr piva a za nedohotovené pivo, zkažené polotovary či za slad v práci se nalézající plnou náhradu. A náhradu mohly vyžadovat ještě 6 měsíců po skončení bojkotu.⁴⁷

Později se řada českých a německých pivovarů spojila a vytvořila kartel, do kterého se měly postupně přidat i ostatní pivovary a další podniky vyrábějící pivo. Následně podepsaly smlouvu, která jim umožňovala rozdělit si odběratele a hostinské. Ti pak nemohli odebírat pivo od nikoho jiného, i když by to bylo třeba výhodnější. Není divu, že hostinští se proti rozhodnutí pivovarů bouřili. A to měli čelit ještě dalšímu tahu pivovarů, zdražování. Zastání však mohli hledat akorát u pivovarů, které do spolku nevstoupily. Východisko proto našli ve sjednocení hostinských. Proti kartelu se postavili tím, že přestali odebírat jeho pivo. Pivovary reagovaly nedodržováním podmínek kartelu. Následně ze spolku vystoupil významný První pražský měšťanský pivovar, což zapříčinilo, že hostinští už nemuseli odebírat konkrétní pivo z vázaného pivovaru. Toto všechno znamenalo konec kartelu, který přišel po třech letech dne 25.10. 1910.⁴⁸

Za 1. světové války byla výroba piva v mnoha případech zatavena. Pouze málo hostinců čepovalo pivo. Vařilo se jen dvou⁴⁹ nebo třístupňové⁵⁰ pivo, ale i tohle bylo zakázáno. Když později zakázali i vaření piva z jakéhokoli obilí, snažili se pivovarníci vařit alespoň z náhražek, jako byla cukrová řepa, přírodní i umělý med, mrkev, rýže nebo kaštiny. O kvalitě piva tedy nemohla být ani řeč. Pivovarský průmysl se vzpamatoval až po roce 1929, kdy se výroba dostala na hodnoty před válkou.⁵¹

Po 2. světové válce se jen pozvolna rozvíjela výroba piva. Opět chyběly pivovarské suroviny nebo kovový materiál pro opravu strojů a zařízení. Až po roce 1946 se mohla výroba pozvolna rozjet. Vznikla tu Hospodářská skupina pivovarského a sladařského průmyslu Ústředního svazu československého průmyslu, kde pracovaly Odborná skupina pivovarského průmyslu a Odborná skupina sladařského průmyslu. Té byl podřízen také Výzkumný ústav

---

⁴⁷ Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 184 – 186.

⁴⁸ Tamtéž, s. 186 – 189.

⁴⁹ Dvoustupňové pivo má pouze 2% pivovarských surovin v objemu.

⁵⁰ Třístupňové pivo má 3% pivovarských surovin v objemu.

⁵¹ Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 190.

průmyslu pivovarského a sladařského v Praze, dvouletá odborná pivovarská škola a nižší pětíměsíční pivovarská škola se sídly v Praze.

Výrazným zásahem do pivovarství byla bez pochyby vlna znárodnění.⁵² Tento proces započal 24.10. 1945 dekretem prezidenta republiky č. 101/1945 Sb. Ty pivovary, které měly roční výstav piva nad 150 000 hl. se staly národními podniky.⁵³ Patřily sem Plzeňské pivovary, n. p., Plzeň, pod který spadaly závody Prazdroj a Gambrinus, dále Smíchovský pivovar Staropramen, n. p., Praha, Velkopopovický pivovar, n. p., Velké Popovice, Starobrněnský pivovar a sladovna, n. p., Brno a Českobudějovický pivovar, n. p., České Budějovice. Vláda svým nařízením v roce 1946 tyto podniky navíc sloučila do ústředního orgánu pro průmysl pivovarský, kterým byly Československé pivovary, n. p., se sídlem v Praze. Později vznikly i další podniky díky vyhlášce Ministerstva výživy z 30.10. 1947. Byly to například Českolipský pivovar n. p., Česká Lípa, Opavský pivovar n. p., Opava, Znojenský pivovar n. p., Znojmo nebo Trutnovský pivovar n. p., Trutnov. Podle dekretu prezidenta republiky č. 112/1945 vznikly pivovary státní. Ty pak podléhaly ministerstvu zemědělství a dle evidence z roku 1947 byla jejich vrchní správa rozdělena do 3 částí, kam spadala vrchní správa státních pivovarů v Benešově, Buštěhradě a Svijanech a 1 správu samostatnou, kterou byla správa státního pivovaru v Krušovicích. Dohromady sem patřilo 29 pivovarů, 1 výrobní sladových výtažků a 1 obchodní sladovna.

Svaz pro chmel, slad a pivo pracoval po válce jako veřejnoprávní instituce. Rozhodoval o úpravách výroby a zpracování chmele, sladu a piva, pivního kuléru⁵⁴ a sirupu⁵⁵ a obchodování s těmito produkty včetně zásobování obyvatelstva pivem. Existovala tu i Českomoravská chmelařské společnost, s. r.o., která vykonávala všechna nařízení Svazu a zprostředkovávala domácí i zahraniční obchod s chmelem.⁵⁶

Všechny ostatní pivovarské a sladařské podniky se znárodnily zákonem č. 115/1948. Ve stejném roce vznikl podnik Obchodní sladovny, n. p., se sídlem v Olomouci. Jako první za období československého sladařství dohlížel na provoz všech českých i moravských sladoven, které se zabývaly exportem sladu. Vyhlásilo to ministerstvo zemědělství. Další výraznou organizační změnou bylo vytvoření vrcholného pivovarského orgánu. Nazýval se

---

⁵²Znárodnění byl proces, kterým docházelo k zestátnění podniků. U nás začalo dekretem prezidenta republiky z 24.10. 1945.

⁵³Národní podnik bylo obecné označení pro zestátněný podnik.

⁵⁴Pivní karamel neboli také přírodní potravinářské barvivo vzniklé zahříváním cukru (vysvětleno na: <http://www.aromka.cz/pivni-karamel-e-150-c>, 16.6. 2009).

⁵⁵Pivní sirup je tekutý extrakt z piva (podrobněji na: <http://bruntalsky.denik.cz/podnikani/pivo-v-prasku-nahradil-pivni-extrakt20080328.html>, 16.6. 2009).

⁵⁶Basařová, Gabriela, Hlaváček, Ivo. České pivo. Praha: Nuga, 1999. s. 86.

Československé pivovary, sladovny, lihovary a konzervárny, n. p., Praha a vznikl v roce 1950. Poté se ještě několikrát změnila centrální instituce pro pivovarský průmysl. Například v roce 1953 jím byla Národní správa pivovarů a sladoven se sídlem v Praze, v roce 1958 Sdružení pivovarů a sladoven, též se sídlem v Praze a v roce 1965 to byly třeba i krajské národní výbory. Ovšem národní podniky jako Pražské, Plzeňské a Jihočeské pivovary a Obchodní sladovny spadaly pod ministerstvo potravinářského průmyslu. V roce 1975 je řídily Pivovary a sladovny, generální ředitelství se sídlem v Praze, v roce 1980, koncern Praha. Pokud se vrátíme o pár let zpátky, konkrétně k roku 1960, tak se dozvíme, že tyto podniky opět začaly spadat pod Obchodní sladovny, n. p., Prostějov, v rámci organizace Pivovary a sladovny, generální ředitelství, Praha. Mezi lety 1975 až 1989 se dělily české, moravské pivovary a obchodní sladovny do regionálních národních podniků, přičemž pod generální ředitelství připadly i vinařské závody a výroba nealkoholických nápojů. Toto generální ředitelství řídilo 12 národních podniků, ke kterým patřily třeba Pražské pivovary, n. p., Praha, Východočeské pivovary, n. p., Hradec Králové či Nealkoholické nápoje, n. p., Olomouc.⁵⁷

Následná vlna privatizace přinesla pivovarům a sladovnám vznik akciových společností,⁵⁸ společností s ručeným omezením,⁵⁹ soukromé firmy a státní podniky, někdy i z kapitálem ze zahraničí. Mimo to se obnovovaly průmyslové pivovary či vznikaly rodinné a restaurační pivovary. Organizace Pivovary a sladovny, koncern Praha nahradily Pivovary a sladovny, podnik vědecko-technických služeb. Sem spadal i Výzkumný ústav pivovarský a sladařský, vytvořený v Praze a Brně, jehož součástí bylo Pokusné a vývojové středisko v Braníku. Z této organizace vznikla v roce 1994 akciová společnost Pivovary a sladovny, výzkum a služby, později v roce 1995 přejmenovaná na Výzkumný ústav pivovarský a sladařský, Praha, a. s.

Rokem 1991 se obnovila v Českém svazu pivovarů a sladoven tradice Spolku pro průmysl pivovarský, založený už v roce 1873. Tento spolek zanikl na začátku druhé světové války, protože během ní se nesměly v Čechách pořádat žádné společenské akce žádných organizací. Krátce působila ještě mezi lety 1845 – 1848. V roce 1993 se utvořil Český svaz malých nezávislých pivovarů.⁶⁰

---

⁵⁷ Basařová , Gabriela, Hlaváček, Ivo. České pivo. Praha : Nuga, 1999. s. 86 - 87.

⁵⁸ Akciová společnost je obchodní společnost, která má kapitál rozdělený na stejné díly, což jsou obchodovatelné akcie (podrobnější informace nalezneme na: http://cs.wikipedia.org/wiki/Akciová_společnost, 16.6. 2009).

⁵⁹ Společnost s ručeným omezením je obchodní společnost s akciovým kapitálem a částečným omezeným ručením podílníků (více na: http://cs.wikipedia.org/wiki/Společnost_s_ručením_omezeným, 16.6. 2009).

⁶⁰ Basařová , Gabriela, Hlaváček, Ivo. České pivo. Praha : Nuga, 1999. s. 87.

Za socialismu docházelo často k přetěžování kapacit pivovarů. Ty trápilo nejen zastaralé vybavení, především menších pivovarů, ale i tlak od vlády, která je nutila vyrábět dostatek pivovarských produktů, tedy sladu a piva, pro domácí i zahraniční potřebu. I přesto se podařilo zachovat dobré jméno českého piva. Vyváželo se totiž především naše nejlepší pivo jakým byly Prazdroj⁶¹ a Budvar.⁶² To přispělo k tomu, že si pivovary mohly zakoupit modernější vybavení a udržovat kvalitu piva na vysoké úrovni.

Po revoluci došlo závratnou rychlostí k rekonstrukcím a modernizacím pivovarů a především sladoven, do kterých se zaváděly nové postupy a technologie. Tato modernizace probíhá v podstatě dodnes, protože jak je všeobecně známo, vždy je co zlepšovat.⁶³

---

⁶¹ Prazdroj je pivo vyráběné v plzeňském pivovaru Prazdroj.

⁶² Budvar je pivo vyráběné v českobudějovickém pivovaru Budvar.

⁶³ Basařová, Gabriela, Hlaváček, Ivo. České pivo. Praha : Nuga, 1999. s. 87 - 88.

3. Pivo a daně

Zisky z výroby a prodeje piva vždycky vytvářely značný zájem státní správy. Proto jim bylo pivo často velmi zatěžováno. Této dani se říkalo „posudné“, někdy také nazývané „tác“ či „ungelt“. Ve 20. století jej pak vystřídaly novodobé daně, přičemž některé platí i dodnes.

Už ve 13. století máme zprávy o výběru posudného v Hodoníně. Tam si královna Konstancie roku 1228 vynutila z každé várky piva dvanáct denárů.⁶⁴ Je známo, že tyto daně často putovaly do zemské, panské nebo městské pokladny. Existoval i další typ daně z piva, tzv. mimořádná. Ta se vybírala při zvláštních příležitostech jako byla svatba či věno královské dcery. Tato daň musela být, jako ostatní, schvalována zemským sněmem.⁶⁵

Protože se zvyšovaly náklady pro potřebu dvora, musely se zavádět stále nové daně. O jedné z nich se zmiňuje Pavel Stránský. Ten píše, že za Vladislava II. se Praha hodně zadlužila a proto byla všem měšťanům, kteří vařili pivo, udělena dočasná dávka, která činila groš⁶⁶ za sud⁶⁷ piva. Částka pak šla na státní dluh. A kupříkladu v Dolním Rakousku se platila od 14. století daň 10 procent z ceny piva při výčepu. U nás se roku 1481 stanovila daň skutečná, groš z každého strychu obilí za rok. Také se odváděla na státní dluh. V roce 1491 to bylo jeden groš z každého sudu piva. V roce 1497, 1513, 1514 a 1515 se vybíraly daně nové. Ale král slíbil, že jakmile se dluh splatí, tak tyto daně už vymáhat nebude. V Roudnickém rukopisu z 23.5. 1515 o českém sněmu se píše, že ungelt činil jeden český groš za věrtel piva.⁶⁸

K roku 1534 se váže Dvojí daň, která byla povolena českým sněmem. Šlo o daň z piva a ze sladu. Přičemž ta z piva se týkala toho, kdo vařil, čepoval a prodával pivo a ze sladu toho, kdo ho vyráběl. Šlechta, rytířstvo, statkáři a ostatní, kteří vařili pivo pouze pro svou potřebu, daň neplatili. Roku 1546 byla daň ze sladu zrušena. Téhož roku se patentem císaře Ferdinanda I. stanovila částka z výčepu. Ze sudu pšeničného to bylo sedm haléřů⁶⁹ nebo jeden groš a z ječného pět a půl haléře.

---

⁶⁴ Denár byla stříbrná mince používaná v Čechách od konce 10. století do roku 1300 (více na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Denár>, 17.6. 2009).

⁶⁵ Zemský sněm bylo shromáždění stavů, které řešilo otázky na úrovni země.

⁶⁶ Groš byla stříbrná mince, která ve 13. století nahradila denáry (vysvětleno na: http://cs.wikipedia.org/wiki/Pražský_groš, 17.6. 2009).

⁶⁷ Sud obsahoval přibližně 100 litrů piva.

⁶⁸ Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 193 - 194.

⁶⁹ Haléř byla původně drobná stříbrná mince. Za vlády Ferdinanda I. (1526-1564) se používala jako nejmenší stříbrná mince. Po zavedení koruny v roce 1892 se vyráběl z mosazi, ale zůstal mu statut nejmenší mincovní hodnoty (podrobněji objasněno na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Haléř>, 17.6. 2009).

Do roku 1547 nebyly žádné stálé daně z piva. Až Ferdinand I. zavedl proti vůli stavů řádnou daň. Tento poplatek se z původního ročního stal trvalým. V této době se Ferdinand I. chystal na tažení proti německým protestantům. Většina lidí z královských měst, nižší šlechty a panské vrstvy odmítli účast na tomto tažení, a tak je císař potrestal. Kromě nové daně z piva museli odvádět groš z každého sudu piva. Částka se však zvyšovala a v roce 1552 dosáhla šesti grošů za sud. Daň vybíral královský, později císařský rychtář. V této době se také zrušil rozdíl v placení dávek piva, zvláště pšeničného⁷⁰ a zvláště ječného.⁷¹ Pivovary se ale snažili daň obcházet. Proto se výběřčí od roku 1567 zajistili tím, že sládek musel dopředu oznámit, jak velkou várku uvaří a tu pak zaplatil. Za to dostal tzv. paletu,⁷² která platbu dokazovala.

Od roku 1569 byla vybírána zvláštní dávka z piva pro potřebu královského dvora. Bylo to čtyři až šest českých grošů. Třetinou se zaplatili královští věřitelé⁷³ a zbytek připadl zaměstnancům a k osobní potřebě panovníka.⁷⁴

Císaři Rudolfovi II. v roce 1587 povolil zemský sněm, stejně jako před ním Ferdinandovi I., vybírat mimořádnou daň. Byla to daň ze sladu. Po bělohorské době byl zaveden „tác“ z pokuty. Ten činil jeden zlatý ze sudu. Daň byla zrušena až Potravinovou daní v roce 1829.⁷⁵

Následující století přineslo několik válek, které se podepsaly na zvýšení daní z piva. Například Třicetiletá válka, válka o španělské dědictví nebo válka o dědictví polské. Většinové náklady na války totiž tvořili mimořádné daně právě z piva.

V roce 1775 patentem císařovny Marie Terezie došlo k reformě daní z alkoholických nápojů. Byla stanovena na výši tří zlatých za sud, ale netýkalo se to jedenáctého sudu (baba) určeného k dolívce po vykvašení a dvanáctého sudu pro domácí spotřebu. Opět se platily palety, které měly platnost tři dny. Ti, co uvařili pivo navíc, tudíž „na černo“, zaplatili pokutu 2 zlaté a 40 krejcarů⁷⁶ za vědro.⁷⁷ Pokuta se postupně zvyšovala až na sto dukátů.⁷⁸ Třetinu z pokuty dostal ten, kdo prozradil neohlášenou várku. Pivo bylo navíc zabaveno.⁷⁹

---

⁷⁰ K výrobě pšeničného piva se používá pšeničný slad.

⁷¹ Ječné pivo bylo vyráběno ze sladu ječného.

⁷² Paleta byl dokument, který ztvrzoval platbu.

⁷³ Královští věřitelé ručily za výdaje krále.

⁷⁴ Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 194 - 195.

⁷⁵ Tamtéž, s. 196.

⁷⁶ Krejcar se v Čechách objevil v 2. polovině 16. století. Za Habsburské monarchie se používal jako drobná stříbrná mince (více na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Krejcar>, 17.6. 2009).

⁷⁷ Objemové množství vědra se pohybovalo okolo 56 litrů (vysvětluje: [http://cs.wikipedia.org/wiki/Vědro_\(jednotka\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Vědro_(jednotka)), 17.6. 2009).

⁷⁸ Dukáty se v Čechách objevily už ve 14. století. Nejprve jako florény, později se přejmenovaly na dukáty. Tyto zlaté mince se u nás používaly do 17. století (nalezneme na: http://cs.wikipedia.org/wiki/Český_dukát, 17.6. 2009).

⁷⁹ Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 196 - 197.

V roce 1829 byla císařským patentem zavedena všeobecná potravinová daň z piva. Vybírala se z jeho výroby i dovozu do uzavřeného města. Na jeho hranicích vznikly potravní čáry. Dále se zrušila stávající řádná a mimořádná daň a nahradila se jednotnou daní 45 krejcarů za vědro. Potravinová daň však brzdila rozvoj pivovarnictví, protože se neohlížela na různé druhy piva nebo stupňovitost.⁸⁰ Proto byla daň v polovině 19. století změněna. Kromě daně z množství piva platili sládci od 15.9. 1852 také z jakosti (kvality) a síly.⁸¹ Nad výběrem daně dohlížela fyzicky finanční stráž.⁸² Jsou známy i případy, kdy se dala podplatit. Po mnoha udáních přestala správa finanční stráže věřit, a tak zřídila „létací komise“, které se místo finanční stráže nečekaně objevovaly na „černých“ várkách.⁸³

Roku 1855 v pivovarech začaly zavádět cukroměry.⁸⁴ Ty mohly kontrolovat kvalitu uvařeného nápoje (tzv. hutnotu), jejíž prostřednictvím se mohla zavést daň ze stupňovitosti piva. Rokem 1864 se začala vybírat vedle stávající zemské dávky i nové daně z piva. Dne 16.4. 1864 byl zřízen tzv. pivní krejcar.⁸⁵ Sloužil hlavně k úhradě finančních potřeb obce. I přesto, že nebyl povinný, obce si ho zavedly velmi záhy. V jednotlivých obcích se vybíral různě. Mohlo se platit z celkového množství piva, které hostinský z pivovaru odebral nebo jenom z vyčepovaného atd. První případ vedl k veliké nespravedlnosti, protože hostinský sice zaplatil za celou dávku, ale ze sudu dokázal vytočit třeba jen 95 litrů piva. Docházelo též ke znehodnocování piva při narážení a dotáčení. Mimo těchto ztrát platil hostinský ještě za pivo nedodané, protože ne všechny sudy obsahovaly plných sto litrů. Někde se však zavedla tříprocentní srážka za tyto ztráty. Ovšem to byla výjimka. Proto není divu, že se hostinským zavedení pivního krejcaru nezamlouvalo.⁸⁶

Na sněmu z 19.12. 1885 se požadovalo, aby byl pivní krejcar nahrazen kořalečným. Ale to se nestalo. Daně z piva se ukázaly stále výnosnější než kořalka. Základní sazbou bylo 8 krejcarů z každého vyčepovaného hektolitrů. V extrémních případech až 36 krejcarů. Poplatky mohly po určitou dobu vybírat i soukromé osoby. Těmto lidem se vybírání

---

⁸⁰ Stupňovitost piva je dána poměrem pivovarských surovin a vody při výrobě piva. Například 10° pivo obsahuje 10% surovin a 90% vody.

⁸¹ Síla piva se odvíjí od procentuálního zastoupení pivovarských surovin v pivu. Obecně platí, že čím je jich v obsahu víc, tím je pivo „silnější“.

⁸² Finanční stráž byl výkonný orgán, který řešil zločiny proti finančním zákonům, včetně zákona celního. Vznikla v roce 1843 a zanikla po 2. světové válce.

⁸³ Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 197 - 200.

⁸⁴ Cukroměr nebo také sacharometr se používá k měření cukru při kvašení. Od naměřených hodnot se pak dá určit obsah alkoholu v tekutině. Hodnota se udává ve stupních cukernatosti (nalezneme na: <http://www.tech-info.cz/palenska-kontrola.html>, 17.6. 2009).

⁸⁵ Pivní krejcar byl poplatek za pivo povolený státem, jehož zavedení a výši si každá obec určovala sama (podrobněji na: <http://www.pivovary.info/view.php?cisloclanku=2008110001>, 17.6. 2009).

⁸⁶ Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 200 - 201.

pronajímalo s tím, že konkrétní částku odevzdají obci a o přebytek se s ní rozdělí. A těch nebylo málo. Proto mělo pronajímání spoustu příznivců a někdy se také dražily na veřejných aukcích. Není divu, že byli tak ostražití při odbytech piva v pivovarech i hostincích.⁸⁷

Zákonem z 27.1. 1903 se zavedla nová zemská dávka ze spotřeby piva. Pivo se zdražilo o 4 haléře za litr. To se nelíbilo ani hostinským ani konečným spotřebitelům a pořádala se různá protestní shromáždění. Obrat v dosavadním stavu nastal 1.3. 1903, kdy se začala vybírat dávka na pokrytí nákladů za učitelské platy. A odkud jinud než z piva. Toho se hostinští obávali, protože už tak měli snížené odběry piva. Cena nebyla jednotná. Pohybovala se od šesti do osmi krejcarů. Ti, kdo si na ní přidali, museli jít stejně nakonec z cenou dolů. Pivo se totiž hodně pilo jen tam, kde se čepovalo „za šest“.⁸⁸ Smutné bylo, že ti, co prodávali pivo za nízkou cenu a nezdražili, o svou živnost později při vymáhání daní přišli. Neměli totiž na zaplacení dostatek financí.⁸⁹

Za 1. světové války byla výroba piva omezena. V roce 1920 se opět mění daně z piva. To podléhalo také dani nápojové, která se platila z hotového výrobku. Výši daně pak určovalo množství a kvalita prodaného piva. Podle podobného principu se pivo danilo i v dalších letech.⁹⁰

V roce 1946 byl vydán zákon č.30 „O nepřímých daních“. Jím byla dána spotřební daň. Na jeden litr výčepního piva⁹¹ 1,16 Kč a ležáku⁹² 1,44 Kč a speciálního⁹³ 1,84 Kč.. Za plzeňských Prazdroj se platila přírážka 1 Kč za litr a pivovary s ročním výstavem piva pod 10 000 hektolitřů mohlo ministerstvo financí poskytnout desetiprocentní slevu z daně. V roce 1949 vyšel nový zákon, který stanovoval všeobecnou daň se sazbou za jeden litr výčepního piva 2,40 Kč, ležáku 2,19 a speciálního 3,15 Kč. S novým zákonem, platným od roku 1953 (zákon č. 73/1952) vznikla daň z obrátu. Tou se platila tzv. „rozdílová daň“. Byl to rozdíl mezi maloobchodní a velkoobchodní cenou. Tento způsob platil až do roku 1990. V roce 1991 se platila daň z obrátu. Pro vybrané spotřební výrobky byly stanoveny nové sazby daně z prodejní ceny. Pro výčepní pivo 1,90 Kč, ležák 3,90 Kč a speciální pivo 6,50 Kč, pivo víceúčelové a se zvláštním charakterem (Dia pivo a kvasnicové) 1,30 Kč z každého litru. Nezdaňovala se piva s nízkým obsahem alkoholu (8% a méně obsahu pivovarských surovin v objemu). Roku 1992 se sazby změnilly na 2,10 Kč za výčepní, 4,30 Kč za ležák, 7,80 Kč za

---

⁸⁷ Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 202 – 203.

⁸⁸ Takzvaně „za šest“ znamenalo čepovat pivo za 6 krejcarů.

⁸⁹ Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka, 1998. s. 203 - 209.

⁹⁰ Basařová, Gabriela, Hlaváček, Ivo. České pivo. Praha: Nuga, 1999. s. 31-32.

⁹¹ Za výčepní pivo se považuje pivo 10° (obsahuje 10% pivovarských surovin v jeho objemu).

⁹² Ležák je pivo s 11%-12,5 % pivovarských surovin v objemu. Tedy 11°-12,5°.

⁹³ Speciální piva obsahují 13% a více pivovarských surovin v objemu. Tedy 13° a více stupňové.

speciální a 1,30 Kč za pivo účelové či zvláštního charakteru za 1 litr. Pro pivo nízkoalkoholické a nealkoholické se opět nic nezměnilo.

Nové sazby přicházejí v roce 1993 s novou spotřební daní. Za výčepní pivo se odvádělo 1,54 Kč, ležák 3,17 Kč a speciální 4,23 Kč za 1 litr. Rok 1995 přineslo změnu sazby u piva výčepního na 1,57 Kč a ležáku na 3,20 Kč za 1 litr. Od 1.1. 1998 se zvýšila sazba na 83 Kč za hektolitr u piva desetiprocentního a u piva jedenáctiprocentního se snížila na 56 Kč za hektolitr. U dvanáctiprocentního piva se zvýšila o 32 Kč za hektolitr.

Zákonem ČNR č. 588/1992 Sb., o dani z přidané hodnoty s od roku 1993 zavádí 23 procentní daň, v roce 1994 z celkové ceny (součtu výrobních nákladů, spotřební daně a zisku) a v roce 1995 se mění na 22%. Daň z přidané hodnoty se určuje dle kalkulace každého výrobního celku. Pětiprocentí daň z přidané hodnoty odvádějí obchodní sladovny, těm se pak tato daň vrací při prodeji sladu pivovarům.⁹⁴

---

⁹⁴ Basařová, Gabriela, Hlaváček, Ivo. České pivo. Praha: Nuga, 1999. s. 32.

4. Stručný vývoj pardubického pivovarnictví

O pardubickém pivovarnictví máme první zmínku až z roku 1507, i když je známo, že se v Čechách pivo vařilo už mnohem dříve. V tomto období vlastnili pardubické panství Pernštejnové. Kromě takových výdělečných činností, jakým bylo například rybníkářství se zabývali též vařením piva. Samozřejmě i zde podléhalo pivo od počátku nařízením a zdaňováním, které putovalo od právovárečnicků vyšším instancím. Tou byla zpočátku vrchnost a po správní reformě z roku 1850 okresní správě.

Pardubické pivo se vařilo v měšťanských domech, které se nacházely z praktických důvodů hlavně při nějaké té městské strouze. Odsud byla voda přiváděna do kašen a z nich potom potrubím přímo do pivovarů.

Jak už bylo uvedeno výše, pardubickým pánům z pivovarnictví putovaly nemalé částky. Jedním ze způsobů výdělku byl povinný odvod poplatku od měšťanů s várečným právem. Stalo se tak nařízením právě z již zmiňovaného roku 1507. Suma činila 4 a ½ groše za vaření a 1 groš za vodu. Poté, co se pardubická vrchnost rozhodla pro obchodování v rybníkářství a musela tak zatopit měšťanské pozemky, tento poplatek měšťanům s várečným právem na čas štědře odpustila.⁹⁵

Pardubice zasáhl v roce 1538 ničivý požár, který zdevastoval i městské domy s várečným právem. Ovšem Jan z Pernštejna, tehdejší majitel panství se rozhodl přispět na rekonstrukci domů. Do roku 1645 se rozběhlo vaření piva ve všech pivovarech.

V témže roce došlo pro změnu k dalšímu požáru v důsledku Třicetileté války. Ta neměla na rozvoj pivovarnictví v Pardubicích téměř žádný vliv. Pivo se vařilo dál. Dokonce se postavil obecní městský pivovar, který vznikl rozšířením původního pivovaru u pardubického náměstí a přikoupením sousedních domů. Na obecní náklady se zakoupil kotel. Od roku 1842 se pivovar pronajímal. V roce 1862 zde proběhly poslední stavební úpravy. Osud městského pivovaru končí v roce 1872, kdy byl za 4000 zlatých prodán. Neustál přílišnou konkurenci panského pivovaru. Poslední zprávy o něm hovoří v souvislosti s přestavbou na měšťanskou besedu⁹⁶ a i ta byla v roce 1893 zbořena.⁹⁷

U žádného pivovaru nesměla chybět také sladovna. V 16. století měly Pardubice dvě. Jednu v Karlově ulici a druhou na Bělobranském náměstí. K výrobě sladu se používala pšenice, z které se vařilo světlé pivo.⁹⁸ Nařízení z 16. století stanovovalo nákladníkům, kolik

---

⁹⁵ Šimková, Vlasta. *Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948* (1949). SOA Zámorsk. 1987, s. 18.

⁹⁶ Měšťanská beseda byl dům využívaný ke kulturním účelům.

⁹⁷ Šimková, Vlasta. *Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948* (1949). SOA Zámorsk. 1987, s. 19.

⁹⁸ Světlé pivo má vyšší zastoupení chmele v objemu.

si mohou koupit pšenice a kolik z ní mohou udělat sladu. Chmel se získával buď z panských chmelnic nebo se dovážel. Co se týče sudů, ty si museli měšťané vozit sami.⁹⁹

Jak už jsem výše zmiňovala, vedle městského pivovaru zde fungoval pivovar panský. Vznikl přestavbou původního panského pivovaru po roce 1650 a od roku 1662 začal dodávat pivo do okolních vesnic. To bylo doposud výsadou pouze městských pivovarů. Panské pivovarnictví se rozvinulo hlavně díky tehdejšímu hejtmanu panství, kterým byl Jakub Lysander z Ehrenfeldu. Pardubičtí páni vlastnili ještě další pivovary, které ovšem přenechali měšťanům už v 1. polovině 16. století. Jednalo se o pivovary v Pardubicích a Opatovicích.¹⁰⁰ Svého času konkuroval novému pardubickému pivovaru. Jeho osud končí v roce 1909, kdy vyhořel.¹⁰¹

Protože panský ani měšťanský pivovar dohromady nebyly schopny uspokojit dodávkami piva všechny zákazníky, bylo nutné rozšířit výrobu. Situace byla o to složitější, o co byly menší prostory pro rozšíření stávajících budov. Pardubičtí pivovarníci se tedy rozhodli pro výstavbu zcela nového pivovaru. Stalo se tak roku 1871. Kvůli dosažení potřebné sumy činící 220 000 zlatých převedli účastníci svá práva na nové akcie. Tím byl položen základ pro akciový pivovar.¹⁰²

Pivovar stavěla pražská firma Noback a Fritz. Už 20.6. 1871 se zvolila první správní rada¹⁰³ a 24.6. byl přijat první sládek František Chodounský z Protivína, který se měl svými znalostmi podílet ještě na stavbě pivovaru. Správcem pivovaru se stal Eduard Brabec, o účetnictví se staral Macas a Herberger, který byl také členem správní rady. Stavbu řídil stavitel Štěpánek z Mladé Boleslavi a dozor vykonávali místní stavitelé Wendl a Brož. Stavělo se od srpna 1871 do 1.4. 1872. Celá stavba nakonec přesáhla plánovanou sumu na 272 305 zlatých a 67 krejcarů. Dne 8. 4. 1872 se začalo vařit pivo a první výstav proběhl 25.6. 1872. Vědro piva stálo 5 zlatých a za první rok bylo vystaveno 11 400 věder (zhruba 6000 hl).¹⁰⁴

Jelikož náklady na výstavbu byly vyšší než se čekalo, vznikly pivovaru dluhy. Na jejich zaplacení jim poskytla úvěr Občanská záložna v Pardubicích. Byla jediným věřitelem

---

⁹⁹ Šimková, Vlasta. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). SOA Zámorsk. 1987, s. 19.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 20.

¹⁰¹ Použito z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Pivovar_Pardubice, 20.6. 2009.

¹⁰² Myšlenky postavit nový pivovar měli už právováreční měšťané kolem roku 1860, nově zbudovaný pivovar byl tedy jejich pokračovatelem (nalezneme na: <http://www.mesto-pardubice.cz/mesto/turisticke-informace/zajimava-mista/vychazkove-okruhy/trasa-2/pivovary.html>, 20.6. 2009).

¹⁰³ Správní rada akciového pivovaru byl volený sbor, který fyzicky řídil podnik. Jednotlivé členy pak volili akcionáři. Záznamy se jmény prvních členů chybí. První údaje jsou datovány na 21.6. 1972, kdy se konala schůze správní rady, na které bylo přítomno 5 členů.

¹⁰⁴ Šimková, Vlasta. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). SOA Zámorsk. 1987, s. 20 – 21.

podniku. Jenomže úřady neschválily pivovaru stanovy¹⁰⁵ potřebné pro vydání nových akcií a zapsání firmy do obchodního rejstříku. Příčinou byl spolek s měšťany, kteří měli várečné právo, uzavřený na valné hromadě 26.2. 1871. Nakonec se přeci jenom vše podařilo dovést do zdárného konce a na valné hromadě konané 6.7. 1873 se problém se stanovami vyřešil. Potvrzeny byly však až po 3 letech, tedy roku 1877.¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ Stanovy podniku byl soubor nařízení určených k fungování společnosti.

¹⁰⁶ Šimková, Vlasta. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). SOA Zámorsk. 1987, s. 21.

5. Správa pivovaru

5.1. Obecné hospodaření podniku

Jedním ze nepostradatelných článků pro fungování podniku byla bez pochyby správní rada. Vedle ní se pravidelně scházela valná hromada.¹⁰⁷ Obecně vzato, valná hromada rozhodovala o dalších krocích podniku a správní rada jej přiváděla do praxe. Tedy fyzicky vykonávala její rozhodnutí. Vedení podniku spolupracovalo v mnoha případech s okresními úřady. Podnik podléhal celostátním nařízením a zákonům. Dle stanov z roku 1924 se následně pokusím objasnit kompetence správní rady.

Do svých řad si každoročně volila nového předsedu a místopředsedu, a to vždy při první svojí schůzi konané po výroční valné hromadě. Než se zvolil nový předseda, úřadoval předseda nebo místopředseda bývalý. Prováděla všechna rozhodnutí valné hromady a vedla veškerou správu jmění společnosti, tedy pokud nepříslušela valné hromadě.¹⁰⁸ Správní rada měla 9 členů a 6 náhradníků, které volila valná hromada.¹⁰⁹

Dle čl. 227 až 241 obchodního zákona jí příslušely specifická práva a povinnosti. Podle nich měla zastupovat společnost před soudem a mimo soud proti třetími osobám a úřadům. Všestranně chránit a zastupovat majetek a práva podniku, s majetkem podniku hospodařit tak, aby přinášelo co největší užitek. Dále musela vést poctivě knihy, roční účty a inventář. Pravidelně kontrolovat stav pokladny a zajišťovat společnosti cokoliv je potřeba. Platně firmu podepisovat tak, že k podniku „Akciový pivovar v Pardubicích,“ se přidalo razítko a podpisy předsedy, místopředsedy a jednoho člena správní rady. Údaje o způsobu podepisování firmy, včetně práva a podpisu jednotlivých osob, musely být uvedeny v obchodním rejstříku. Pokud bylo potřeba mohla povolit půjčky, nejvýše však do 500 000 Kč ročně. Správa též vydávala instrukce pro úředníky. Přijímala a propouštěla administrativní i technické úředníky, sestavovala jejich plat a odměny. Mimo to určovala ceny piva a sladu. Dále svolávala valnou hromadu v předem domluveném čase či v nutných případech a zároveň jí podávala ke schválení, cituji: „revidované roční účty, bilance a návrhy na rozdělení zisku“. Valné hromadě pak vytvářela a uváděla program shromáždění.¹¹⁰

Kromě těchto vytyčených náležitostí se správní rada musela dle potřeby scházet. Schůze svolával předseda či místopředseda nejméně jednou za týden. Mimořádně se směla sejít

---

¹⁰⁷ O činnostech správní rady více v kapitole 6.

¹⁰⁸ SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871-1948 (1949). Stanovy akciového pivovaru. Inv. č. 76, kt 3, 1923-1924, §17.

¹⁰⁹ Tamtéž, §16.

¹¹⁰ Tamtéž, §17, písmeno a-k.

v případě, že o to požádali alespoň tři její členové. Řídil jí předseda. Pokud nebyl přítomen, hlavní slovo připadlo místopředsedovi a jestliže ani on nemohl, správní rada si volila člena, který zastupoval jeho funkci pro konanou schůzi. Pro platná rozhodnutí bylo za potřebí, aby se schůze mimo předsedy nebo místopředsedy účastnili ještě další minimálně čtyři členové. V nepřítomnosti předsedy a místopředsedy bylo nutné sestavit schůzi minimálně o pěti členech, jinak byla rozhodnutí též neplatná. Platilo, že při projednávání různých záležitostí, rozhodovala převážná většina všech zúčastněných. Předseda běžně nehlasoval, ale jednalo-li se o volby, ve kterých došlo k nerozhodné situaci, kdy každá strana měla stejný počet hlasů, bylo v jeho moci, aby svým hlasem výsledek rozhodl. Ředitel či sládek, jako hlavní úředník, měli na schůzích správní rady pouze poradní hlas. O jednání správní rady se musel sepsat protokol, do kterého se zanesl předmět diskuze a závěrečné stanovisko. Jestliže se člen správní rady dlouhodobě nemohl účastnit jednání, zastoupil ho náhradník. Každý náhradník měl poradní hlas. Protokoly podepisovali všichni, kdo se schůze zúčastnili.¹¹¹

Podnik měl svoje revizory. Stanovy vymezují jejich kompetenci, což bylo prozkoumání ročních účtů a stavu podnikového hospodářství. Každý rok je volila valná hromada z řad akcionářů. Byli tři a jeden náhradník. Správní radě příslušelo jmenování odborného znalce mimo tyto revizory. Revizoři vykonávali revizi buď každý zvlášť nebo všichni dohromady.

Jejich úkolem bylo kdykoli kontrolovat stav společnosti a hospodářství, a to po všech stránkách správy. Dále každý měsíc prohlížet předlohy, knihy, účty a inventář a v případě, že najdou nějaký problém, mají o něm ihned informovat správní radu, která je povinna ho objasnit. Ať už ústně nebo písemně. O revizích se vedly písemné protokoly určené správní radě. Revizoři se volili na jeden rok, ale mohli být opět zvoleni.

Mohli být kdykoliv odvoláni valnou hromadou. Příslušelo jim kontrolovat účty na konci správního roku. Dále pak návrhy o rozdělení čistého zisku. Konečný výsledek sdělovali valné hromadě. V nutných případech si mohli vyžádat svolání valné hromady, kterou pak byla povinna svolat správní rada do jednoho měsíce. Za jejich působení dostávaly odměny určené valnou hromadou.

Pokud revizor odstoupil z funkce během svého působení, zastoupil jej náhradník. Když nebyl ani ten, svolala správní rada okamžitě valnou hromadu, kde se konaly doplňující volby. Revizoři nesměli být členy správní rady nebo úředníky podniku ani nesměli vést obchody společnosti. Třetina hlasů, zastoupená na valné hromadě, mohla žádat, aby volba pro každé

---

¹¹¹ SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871-1948 (1949). Stanovy akciového pivovaru. Inv. č. 76, kt 3, 1923-1924, §18.

místo revizorů, které mělo být obsazeno, proběhla zvlášť. Pro volbu do posledního místa platilo, že pokud alespoň třetina všech odevzdaných hlasů při všech předešlých volbách byla odevzdána pro tu samou osobu, přičemž v předešlých volbách byl navrhovaný neúspěšný, byla tato osoba zvolena bez dalšího hlasování na toto poslední místo. Doba působení revizorů končila s ukončením valné hromady, která projednávala poslední roční předlohu od revizorů. Revizory se mohly stát jen svéprávné osoby.¹¹²

Následující kapitolka hovoří o rozdělení čistého zisku. Stanovy určovaly, že správní rok začínal 1.10. a končil 30.9. každý rok. Na konci každého správního roku se sestavovala účetní uzávěrka. Z těchto důvodů se proto sepisoval všechn majetek společnosti a sestavil se, cituji „seznam všech pohledávek a povinností“.

Pro utvoření účetní uzávěrky platila určitá pravidla, která uvedu následně. Zásoby nebyly počítány vyšším obnosem než byla jejich nákupní nebo výrobní cena. Budovy, stroje, nádobí a inventář se nesměly ocenit výš než cenou, která byla uvedena v bilanci předešlého roku. A to i kdyby k ní během roku přibyly novostavby či nově pořízené věci. Každý rok se na amortizaci mělo odpočítat minimálně 2% ceny staveb, 7% ceny strojů, 10% ceny nádob a 10% ceny inventáře. Jestliže takto stanovená amortizace nestačila, zejména u staveb a strojů, mohla správní rada odpočítat amortizaci i vyšší než tu, která odpovídala skutečnosti. V ročním příjmu se měly odrážet všechny, cituji: „správní, udržovací i provozovací výlohy“, včetně všech ztrát.

To, co po výše uvedeném odpočtu z příjmu přebylo, se počítalo jako čistý zisk, ze kterého se 5% přidalo k rezervnímu fondu a také na doplnění akciové jistiny. Dále byly ze zisku vyplaceny odměny správní radě a revizorům účtů. Ze zbytku čistého zisku se stanovila výše dividendy na každou akcii dle ustanovení valné hromady po návrhu správní rady. Konečné přebytky připadly nařízením valné hromady, cituji: „stávajícím neb nově zřízeným fondům“. Nevybraná dividenda se neúrokovala, ale po uplynutí pěti let připadla rezervnímu fondu. Dále roční účty s bilancí a výpočtem čistého zisku včetně ztrát prozkoumaných revizory účtů se musely alespoň 14 dní před řádnou valnou hromadou předložit ve společenské kanceláři, aby se do nich mohl každý akcionář v případě potřeby podívat.¹¹³

Podnik také zřizoval rezervní fond. Sloužil k úhradě případných ztrát ve společnosti. Peněžní částky na tento fond se braly z výše uvedených nezúročených dividend po uplynutí 5 let. Naopak přestaly se odvádět, jakmile dosáhly 10% akciové jistiny. Pokud se však

---

¹¹² SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871-1948 (1949). Stanovy akciového pivovaru. Inv. č. 76, kt 3, 1923-1924, §19.

¹¹³ Tamtéž, §20.

z jakéhokoli důvodu snížil pod stanovenou výši, začaly se do něho opět částky odvádět, dokud nedosáhly požadované hranice. Rezervní fond se účtoval zvlášť a mohl být uložen v cenných papírech nebo přímo v závodě. Jestliže se v nějakém roce dostal podnik do ztrát, hradila se tato výše nejprve z rezervního fondu. Pak teprve výpůjčkou. Pokud tato výpůjčka nebyla úplně splacena, nemohly se vyplácet dividendy.¹¹⁴

Pro účely podniku existoval i obchodní fond. Pro provozování obchodu bylo nutné, aby podnik bohatnul a zvyšoval tak svůj majetek. Proto se při stanovení dividendy přihlíželo, aby se z čistého zisku odváděla přiměřená částka také obchodnímu kapitálu. Spadaly do něho též výnosy vzniklé navýšením akciové jistiny, citují: „vydáním nových akcií v ceně hodnotu jmenovitou převyšující“. Stejně jako u fondu rezervního se účtoval a vykazoval zvlášť a mohl být uložen v cenných papírech nebo v závodě.¹¹⁵

Ve společenských rozepřích dominoval smírčí soud, který byl sestaven z členů společnosti. Skládal se ze čtyř rozhodčích a jednoho vrchního rozhodčího. Nebylo možné se k němu odvolat. Strana, která žádala o rozhodnutí smírčí soud, si zvolila dva rozhodčí a seznámila je s protistranou, která si také zvolila své dva rozhodčí. Pokud by to totiž tato strana totiž neudělala maximálně do 8 dnů, druhá strana by je zvolila sama. Tito čtyři rozhodčí pak volili vrchního rozhodčího. Pokud se ale přesto namohli dohodnout, rozhodoval los. Zpravidla však rozhodovala většina hlasů.¹¹⁶

Nad plněním všech potřebných zákonů dohlížela v podniku státní správa. Společnost se mohla kdykoliv rozejít i mimo případ v čl. 240 obchodního zákona, které uvádělo usnesení valné hromady. Toto stanovisko se ale muselo uzavřít rok před tím než mělo dojít k rozchodu společnosti. Po rozchodu společnosti se rozdělilo její jmění. A to tak, že se zaplatily všechny dluhy a zbytek byl rozdělen mezi akcionáře v poměru k jejich akciím. Likvidaci prováděla správní rada podle obchodního zákona.¹¹⁷

Ve stanovách se také uvádělo kolikrát a kdy se v průběhu let změnily. Ve výše uvedených z roku 1924 jsou doklady o tom, že zmocnění ke změnám ve stanovách k roku 1911 mělo c. k.¹¹⁸ ministerstvo vnitra společně s c. k. ministerstvem obchodu. Zmíněná ministerstva vydala výnosy ze dne 5.4. 1910 č. 6405 a 30.8. 1910 č. 30205, kde se schvalovaly tyto změny stanov jménem c. k. ministerstva vnitra podle spolkového zákona ze

---

¹¹⁴ SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871-1948 (1949). Stanovy akciového pivovaru. Inv. č. 76, kt 3, 1923-1924, §21.

¹¹⁵ Tamtéž, §22.

¹¹⁶ Tamtéž, §23.

¹¹⁷ Tamtéž, §24-§25.

¹¹⁸ „c. k.“ byla zkratka pro císařské a královské orgány v období Rakousko-uherské monarchie. Platila pouze pro rakouskou část na rozdíl od „c. a k.“, která byla společná rakouské i uherské části.

dne 26.11. 1852 č. 253. Podepsáno bylo c. k. místodržitelství¹¹⁹ v Čechách místodržitelem Mahlingem dne 23.2 1911. K dalším změnám došlo 16.1. 1920, 20.6. 1921 a 7.3. 1923, kdy změny schvalovalo už jen ministerstvo vnitra. Ve většině případů šlo už jen o dodatky ke stanovám.¹²⁰

K pivovarské činnosti bylo zapotřebí též vystavení živnostenského listu. Dokladem mi byl živnostenský list z 3.6. 1931. Vystavoval ho příslušný okresní úřad. V našem případě Okresní úřad v Pardubicích. Byl vytvořen konkrétně pro živnost sladovnickou a pivovarskou provozovanou tovární výrobou. Dokument objasňuje skutečnost, že tato živnost se řadila mezi svobodné. Důležitou osobou podílející se na ustanovení živnostenského listu byl náměstek (obchodvedoucí, dílovedoucí). Dokument podepsal náměstek ing. Sebastian Kepka z obce Brün.¹²¹

Pivovar mohl požádat příslušný okresní úřad o povolení hostinské či výčepní živnosti. V jeho kompetencích bylo, že má kupovat nebo najímat hostince a v nich provozovat hostinskou živnost. Tyto hostince si pak mohl pronajmout ještě někdo další.¹²² Jako vzor jsem použila koncesi o povolení výše uvedené živnosti udělené okresním úřadem v Chrudimi ze dne 15.7. 1935. Okresní úřad se tehdy vyjadřoval k žádosti o povolení koncese ze dne 7.11. 1934. Jak vyplývá z výše uvedeného textu, bylo zapotřebí požádat příslušný okresní úřad. Záleželo na tom, kde se objekt k provozování výčepu nacházel. Zde šlo o dům č.p. 168/III v Chrudimi. Celý proces by se neobešel bez právní pomoci. Kladné vyjádření okresního úřadu v Chrudimi bylo zasláno přímo do rukou advokáta JUDr. Karla Horlivého zastupujícího pardubický pivovar. Za provoz živnosti v domě č.p. 168/III zodpovídal sládek pan Jan Puhlovský z Chrudimi.

Koncese obsahovala oprávnění k podávání studených pokrmů a výčep piva ve stoje a přes ulici. K vydání koncese pro hostinskou živnost bylo zapotřebí splnit určité podmínky. Vztahovaly se hlavně na vybavení a udržování místností. Z dokumentu vyplývá, že dům neodpovídal optimálnímu vybavení výčepních prostor. Je zde totiž zmínka o předběžném zaslání plánů domu okresnímu úřadu. Dům se tedy musel přestavět, aby vyhovoval požadavkům.

---

¹¹⁹ Místodržitelství byl nejvyšší správní orgán v Čechách v období od 2. poloviny 19. století. Tento orgán byl podřízený místodržitelství ve Vídni. Nad ním pak stál už jen panovník jako nejvyšší správní instance. V čele místodržitelství stál 1 muž, místodržitel.

¹²⁰ SOA Zámorsk, Akciový pivovar V Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Stanovy akciového pivovaru v Pardubicích. Inv. č. 76, kt 3, 1923-1924.

¹²¹ SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Živnostenský list akciového pivovaru, Inv.č.78, karton č.3, 1931.

¹²² SOA Zámorsk, Akciový pivovar V Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Stanovy akciového pivovaru v Pardubicích. Inv. č. 76, kt 3, 1923-1924, §2.

K rekonstrukci domu byla stanovena lhůta do konce srpna roku 1935. Pak následovala kolaudace. Pokud by se tak nestalo, mohla být živnost hostinská zastavena, a to podle §152 živnostenského řádu.

Nad provozováním živnosti dohlížel živnostenský úřad. Ten měl předcházet možným závadám. Pokud se objevili později nějaké nedostatky, řešila je živnostenská policie. V případě, že měla strana, která koncesi přijímal nějaké výhrady ke stanoveným podmínkám, mohla se do 15 dnů odvolat k okresnímu úřadu v Chrudimi nebo až k zemskému úřadu v Praze.

Na základě přiloženého dokumentu jsem se posléze dozvěděla, že všechny stanovené podmínky byly splněny, tedy určené místnosti byly uznány za způsobilé k provozování hostinské živnosti. Jednalo se o vyjádření okresního úřadu v Chrudimi datované na 24.2. 1936. Zároveň úřad přidělil domu živnostensko právní povolení k provozování hostinské i výčepní živnosti.¹²³ Z celého procesu vyplývá, že než se koncese vyřídila, uběhl rok a půl. Udělování koncesí byla tedy pravděpodobně dlouhodobá záležitost.

---

¹²³ SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Koncese k provozování živnosti, inv.č.79,kt 3, 1935.

5.2. Vývoj do roku 1945

Z protokolů správní rady z roku 1872 víme, že jejími členy byly k 21.6. Josef Pflieger coby předseda správní rady, Dr. Žák Jan zastupující odbor právnický, Barborka Antonín pro odbor technický, za hospodářský odbor se stavěli Vacek Josef, Felfel Hugo a Krpata Hynek. Administrativní korespondenci zajišťoval Herberger Josef. Schůze se konaly každý čtvrtek v pět hodin odpoledne.¹²⁴

První roky byly pro pivovar ztrátové. Změna nastala až s příchodem nového sládka Viléma Matuše roku 1878. Podařilo se mu totiž zvednout o třetinu výstav piva. Tím pak mohl pivovar začít splácet úvěr poskytnutý Občanskou záložnou v Pardubicích. Od té doby se výstav piva zvyšoval. V roce 1882 se vlastníkům poprvé vyplatila dividenda, která ale činila jen 3%. I tak se podařilo obnovit důvěru trhu a vzrostla cena podniku. Do závodu se pořídil nový parní kotel a zavedla elektřina. Pivovar patřil mezi nejmodernější v království a vyvážel pivo třeba i do Pruska. Sládek Vilém Matuš odešel v roce 1889 a nahradil ho Alois Šimonek, který je znám především jako tvůrce tmavého speciálu Porter 19°. Vyráběl se od roku 1890 a svým charakterem si získalo světoznámý věhlas.¹²⁵ Vydobylo si například diplom se zlatou medailí na Všeobecné zemské výstavě v Praze v roce 1891 nebo diplom se stříbrnou medailí v roce 1904 ve Vídni na Mezinárodní výstavě pro průmysl pivovarský.¹²⁶

Do správy pivovaru zasáhla 17.10. roku 1900 další tragická událost ve formě velkého požáru, kdy až na sklepy shořelo skoro všechno. Naštěstí byl pivovar dobře pojištěn a dne 24.11. se začalo znovu vařit a v roce 1901 činila dividenda 10%. Ovšem od té doby hospodaření podniku upadalo a zhoršovala se i kvalita piva. Nebylo výjimkou, že se pivo od odběratelů vracelo.¹²⁷

Nový způsob hospodaření zavedl do podniku sládek Eduard Zeman, který nastoupil v roce 1904. Měl značnou odbornou praxi a podnikavého ducha. S rozvojovými myšlenkami však přišlo i vykořisťování zaměstnanců. Ti si to samozřejmě nechtěli nechat líbit a vstupovali do odborů a třeba i do sociální demokracie jen aby mohli bránit svá práva. Následkem toho vypukla v pivovaru v roce 1906 stávka kočů (řidičů, kočích). Jenomže nedokázali být jednotní a to se jim stalo osudným. Stávka byla neúspěšná a 4 z 12 kočů byli

---

¹²⁴ SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Protokoly správní rady, Inv. č. 1, kn 1, 1872 – 1880.

¹²⁵ Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Jak Alois Šimonek vytvořil Poreter a vstoupil do dějin. Pernštejn 12.2. 2007, roč. 18/12, č. 6, s. 6.

¹²⁶ Šimková, Vlasta. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). SOA Zámorsk, 1987. Inventář č.445/1-5. s. 22.

¹²⁷ Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Od velkého požáru ke vzniku Československa. Pernštejn 19.2. 2007, roč. 18/12, č. 7, s. 5.

propuštění na hodinu.¹²⁸ Zeman se snažil zlevnit výrobu. Zisk se projevil až v roce 1907. Produkce vzrostla opět v roce 1911.¹²⁹

Za 1. světové války došlo jako v jiných pivovarech i v Pardubicích k velkému poklesu výroby. Způsobil to odvod dělníků do armády a v neposlední řadě také nedostatek surovin. Proto se používaly různé náhražky. Piva bylo málo hlavně z toho důvodu, že se většina odváděla právě armádě. Po válce se situace mírně zlepšila.

Sládek Zeman byl propuštěn, protože nebyl oblíbený jak u zaměstnanců, tak u správní rady. Na jeho místo nastoupil sládek a zároveň ředitel pivovaru Karel Havelka. Předsedou správní rady byl ředitel Union Banky Antonín Tlustý. Po dobu jejich vedení pivovar sílil a postupně se stal jedním z finančně nejsilnějších východočeských podniků. Svou silnou konkurencí dokázal zlikvidovat i spoustu menších podniků. Významnou událostí se v roce 1928 stalo zakoupení pivovaru v Chrudimi.¹³⁰ Ten fungoval nejen jako producent piva, ale též sladu.¹³¹

V poválečném období došlo také k zakoupení pivovaru v Sezemicích a pivovar se tak zbavil silné konkurence. Tato doba sebou přinesla i nadměrné až desetinásobné zvýšení daně z piva (na 32 až 60 Kč z hl. piva podle stupňovitosti). Současně se navýšila cena surovin. Přesto výstav pardubického piva prudce stoupl. Došlo i na částečnou renovaci výrobních prostor a koupí nových nákladních automobilů se zcela vytlačily koně. Stoupl počet akciový kapitál na 6 800 000 Kč a o akcie byl mimořádný zájem. Zároveň výstav piva dosáhl cca 95 000 hl. piva. Pivovar dosáhl vrcholu. Aby stát zabránil nadvýrobě a zlevnění surovin, zavedl vyšší daň z piva.

Na počátku 30. let produkce klesla. Vývoz piva se téměř zastavil a rapidně narostly ceny surovin. Pak nastala krize a bylo nutné šetřit. Pokles výstavu ustal v roce 1934. Větších zisků dosáhl pivovar až v roce 1938.¹³²

Održením Sudet v roce 1938 přišel pivovar o spoustu odběratelů z Orlických hor. Tím, že Ostravsko patřilo Německu se podražilo uhlí, stejně tak dodávky od zemědělců. Situace se zkomplikovala zavedením tzv. „válečné daně“ a zvýšení sociálních a zdravotních odvodů, což způsobilo zvýšení nákladů na mzdy. Pod dohledem říšské správy bylo také hospodaření a

---

¹²⁸ Šimková, Vlasta. *Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949)*. SOA Zámorsk, 1987. Inventář č. 445/1-5, s. 22-23.

¹²⁹ Kodet, Svatopluk. *O historii výroby piva v Pardubicích: Od velkého požáru ke vzniku Československa*. Pernštejn 19.2. 2007, roč. 18/12, č. 7, s. 5.

¹³⁰ Šimková, Vlasta. *Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949)*. SOA Zámorsk, 1987. Inventář č. 445/1-5, s. 23.

¹³¹ O chrudimském pivovaru více v kapitole 9.

¹³² Kodet, Svatopluk. *O historii výroby piva v Pardubicích: Velký rozvoj zabrzdila hospodářská krize*. Pernštejn 26.2. 2007, roč. 18/12, č. 8, s. 6.

dělení zisku podniku, takže se situace dotýkala i akcionářů. Přesto nebylo zasahování do chodu podniku nijak závažné. Došlo i k investicím do nového vybavení a akciový kapitál se za válečné roky stačil navýšit na 10 200 000 Kč. Roku 1943 byl zatčen a uvězněn předseda správní rady Antonín Tlustý. Roku 1944 ve vězení zemřel. Jeho nástupcem byl František Dašek. Okupace postihla také některé akcionáře, zejména pak židovského původu.¹³³

Pivovar byl za okupace několikrát bombardován. Dne 24. 8. 1944. bomby dokonce dopadly asi 5 metrů od závodu. V červnu roku 1945 se ve společnosti ustanovila národní správa.¹³⁴

5.3. Vývoj od roku 1945

Dne 16.6. 1945 se uskutečnilo zavedení národní správy do pivovaru. Změna proběhla rozhodnutím Okresního národního výboru č. 2041/III –26–39.¹³⁵Národní správu v podniku představovalo 5 osob. Byli to Antonín Hromádka, poslanec a pardubický učitel, Václav Kvaček, předseda národního výboru, soudce Jan Kučera, Ludvík Novotný, okresní hejtman a Vladimír Kratochvíl, správce skladu v Heřmanově Městci. Tito pánové vykonávali povinnosti národního správce jako sbor (nikoli jen jednotlivec). Ředitelem pivovaru se stal V. Krpata a sládkem Nešněra. Hlavním úkolem národní správy bylo zjištění a sepsání všech válečných a celkový stav hospodářství pivovaru. Přišlo se na chyby v účtech, kde chybělo 74 000 Kč. Incident způsobil právě ředitel Krpata, který prodával „na černo“ vinařům sudy. Za svůj čin byl jenom pracovně přeražen.¹³⁶ Mimoto se začalo řešit nedodržování platových směrnic. Prostřednictvím toho se zaměstnancům snížily mzdy o 143,783,10 K. Nejstarším zaměstnancům pivovaru se platilo penzijní pojištění, přitom se zpočátku jednalo o 4 lidi a v roce 1946 bylo rozšířeno na 8. Podnik myslel i na pozůstalé, kterým popravili blízké na „Zámečku“.¹³⁷ Případlo jim 10 000 K. Kromě toho se všem zaměstnancům vyplátily jednorázové dotace ve výši 1 500 K. Také pro postavení vyhlazených Lidic a Ležáků bylo uvolněno 10 000 K. Tato přilepšení souvisela s osvobozením republiky a rozhodovalo o nich vedení pivovaru. Vedení se usneslo, že musí dojít k jeho rozšíření. Na schůzi konané 20.6.

---

¹³³ Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Velký rozvoj zabrzдила hospodářská krize. Pernštejn 26.2. 2007, roč. 18/12, č. 8, s. 6.

¹³⁴ Šimková, Vlasta. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). SOA Zámrsk, 1987. Inventář č.445/1-5, s.25-26.

¹³⁵ Šimková, Vlasta. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). SOA Zámrsk, 1987. Inventář č.445/1-5, s. 26.

¹³⁶ Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Nejprve národní správa, pak přišlo znárodnění. Pernštejn 12.3. 2007, roč. 18/12, č. 10, s. 5.

¹³⁷ Na „Zámečku“ se říká zámku poblíž Pardubic. Zde došlo 3.6 do 9.7. 1942 k popravě českých odbojářů proti nacismu (vysvětleno na: <http://web.ipardubice.cz/page.php?what=cil&idd=48>, 19.6. 2009).

1945, které se účastnila národní správa a závodní rada,¹³⁸ se řešila rekonstrukce kotelny, strojovny, spilky,¹³⁹ sklepů a sladovny. Hlavní slovo měl na zasedání sládek Nešněra. V roce 1945 se pivovar stal členem Svazu přátel SSSR. V červenci téhož roku došlo ke zrovnoprávnění žen a mužů v oblasti mezd.¹⁴⁰ V roce 1946 šel celý zisk pivovaru na rekonstrukci pivovaru a do výroby. Podnik v této době zaměstnával 166 lidí a jeho roční výstav se pohyboval okolo 150 000 hl. piva.¹⁴¹

Pro národní správce byly vydány k 18.6. 1945 všeobecné směrnice se souhlasem ministerstva průmyslu, vnitřního obchodu, výživy, zahraničního obchodu, zdravotnictví a zemědělství. Ty se v pár řádcích následně pokusím přiblížit.¹⁴²

Dle nich se měli národní správci v první řadě postarat o všechen movitý a nemovitý majetek a řádně řídit podnik, aby nenarušovali jeho plynulý chod. Musel odsouhlasit národní správě, že svou funkci bude dělat se vší zodpovědností, která mu byla svěřena.¹⁴³

Byl odpovědný za škody způsobené zanedbáním povinností. Dále zodpovídal za řádné placení pohledávek a vymáhání těch nezaplacených. Správce fungoval jako spojka s úřady a soudy. Musel tedy přijímat poštovní i cenné zásilky. Své jmenování byl povinen nahlásit Poštovní spořitelně, bankám nebo jiným peněžním ústavům a podnikům, s kterými obchodoval nebo byl spojen jiným způsobem. Zároveň jim oznámil, že jedině národní správa je oprávněná užívat prostředky podniku, například přijímat platby. V případě národních správců u obchodních, živnostenských a průmyslových podniků tuto informaci nahlásil ještě Obchodní a živnostenské komoře.¹⁴⁴

Národní správce také platil všechny výdaje spojené s hospodařením podniku. Příkladem mohou být mzdy, daně apod. Čistý zisk závodu se ukládal na vkladní knížku u příslušného peněžního ústavu. O příjmech a výdajích se musely vést písemné záznamy a doklady o nich byly ukládány. Ke všem opatřením, které chtěl učinit byl potřeba souhlas orgánu, který ho jmenoval. Tomu musel umožnit dohlížet nad jeho vedením a zasílat podrobné zprávy o hospodářské a finanční situaci podniku.¹⁴⁵

---

¹³⁸ Závodní rada zastupovala zaměstnance podniku. Hájila jejich zájmy.

¹³⁹ Spilka je místnost určená k hlavnímu kvašení. K mladině se přidaly pivovarské kvasinky.

¹⁴⁰ Šimková, Vlasta. *Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948* (1949). SOA Zámorsk, 1987. Inventář č.445/1-5. s. 26.

¹⁴¹ Kodet, Svatopluk. *O historii výroby piva v Pardubicích: Od socialistické unifikace k současnému rozvoji*. Pernštejn 19.3. 2007, roč. 18/12, č. 10.

¹⁴² SOA Zámorsk, *Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948* (1949). Všeobecné směrnice pro národní správce, Inv č. 101, kt 4, 1945.

¹⁴³ SOA Zámorsk, *Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948* (1949). Všeobecné směrnice pro národní správce, Inv č. 101, kt 4, 1945, bod 1-3.

¹⁴⁴ Tamtéž, bod 4-5.

¹⁴⁵ Tamtéž, bod 7-8.

Správci se dále nařizovalo, aby si vše, co se týkalo podniku, nechával pro sebe, a to i v případě, že by byl odvolán. Také měl postavení veřejných orgánů. O jeho odměně rozhodoval nadřízený orgán. Mohl být kdykoli odvolán. Ať už z moci úřední nebo na odůvodněný návrh. Zavedení i zrušení národní správy se muselo zapisovat do příslušných veřejných knih. Pokud národní správce řádně neplnil své povinnosti, mohl být potrestán zabráním majetku, peněžitým trestem (až 10 milionů korun) nebo potrestán jiným způsobem, ale muselo to být na svobodě. I po zavedení národní správy mohly podniky zůstat člen konkrétních svazů. Ty jim měly být k dispozici podle potřeby v otázkách vedení a správy podniku a právních, mzdových, daňových, účetních a jiných věcech. Pokud došlo ke střetu zájmů správce se zájmy podniku, rozhodnutí záviselo na nadřízenému orgánu.¹⁴⁶

Národním správcem nemusel být jenom jeden muž. Pokud se jednalo o větší podnik nebo majetkovou podstatu, mohl nadřízený orgán sestavit až pětičlenný sbor, přičemž si zároveň volili hlavního (prvního) člena. Stanovoval to Jednací řád pro národní správce vydaný 18.6 1945. Sbor musel mít vždy lichý počet členů. V případě, že měl podnik více částí, například filiálky, pobočné závody a podobně, vytvořila se jedna národní správa, které podléhala správa celého podniku. Národní správa se jmenovala po dohodě s příslušným místní národním výborem a závodním výborem (radou) částí podniku. Národní správa této majetkové podstaty pak určila pro jednotlivé částí podniku své zmocněnce. Ti se vybírali ze zaměstnanců závodu a byla jim přiřazena určitá práva a povinnosti.¹⁴⁷

Řád zakazoval jednotlivým členům národní správy, aby jednali jejím jménem sami za sebe. A to i když mu to předtím národní správa povolila. Pokud tak ale přesto učinil, musel své jednání dodatečně předložit ke schválení sboru národních správců. Za sbor se považovali nejméně 2 členové. Bilance a účetní uzávěrky podepisovali zpravidla všichni členové národní správy.¹⁴⁸

Schůze se konaly pravidelně v závislosti s nerušeným provozem podniku. Předsedal jim hlavní (první) člen správy, který současně jednání řídil. Rozhodovalo se dle pravidla většiny. Ve sboru národních správců byli také zástupci závodního výboru (závodní popřípadě podnikové rady), kteří měli poradní hlas. Jestliže byl národním správcem jenom jeden člověk se radil se závodním výborem. S ním se radil i o zamýšlených opatřeních, tedy pokud se nejednalo o běžné hospodaření v podniku. O všech schůzích se vedly písemné záznamy, do

---

¹⁴⁶ SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Všeobecné směrnice pro národní správce, Inv. č. 101, kt 4, 1945, bod 9-17.

¹⁴⁷ SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Všeobecné směrnice pro národní správce, Inv. č. 101, kt 4, 1945, §1-§2 Jednacího řádu pro národní správce.

¹⁴⁸ Tamtéž, §3.

kterých patřil i zápis o výsledku hlasování. V případě, že hlasování dopadlo nerozhodně, dalo se do záznamu i to, kdo byl proti a z jakých důvodů. Práva a povinnosti závodních výborů při národní správě byli upraveny zvláštními předpisy. Hlavně zákonem o závodních výborech a závodních radách.¹⁴⁹

V listopadu roku 1947 byla zrušena národní správa a vedení podniku připadlo správní radě Akciového pivovaru v Pardubicích v čele s továrníkem Františkem Daškem. Akcionáři však vedli podnik jen 4 měsíce. Dne 1.3. 1948 byla opět zavedena národní správa, která měla podnik připravit na brzké znárodnění. Za zavedením národní správy stály Československé pivovary.¹⁵⁰ V čele správy podniku stanul 14.3. František Pražan. Rozhodlo se tak na schůzi konané ve stejný den. Pražan slíbil zaměstnancům pivovaru, že cokoli důležitého k projednání ohledně jejich záležitostí, bude projednávat se závodní radou, nikoli sám a ve prospěch zaměstnanců i závodu.¹⁵¹

Vyhláškou ministerstva výživy z 20.7. 1948, která byla zveřejněná 28.7. téhož roku byl v pardubickém pivovaru zřízen národní podnik „Východočeské pivovary, národní podnik“ se sídlem v Pardubicích. Tím byl dokončen proces znárodnění podniku.¹⁵² Jeho ředitelem stal František Pražan. Do této instituce se přiřadily také pivovary Hlinsko s výstavem k roku 1947 19 866 hl., Česká Třebová s 18 372 hl., Čáslav s 9 798 hl., Golčův Jeníkov s 10 134 hl., Choceň s 20 916 hl., Lanškroun s 15 861 hl., Nasavrky 5 374 hl. a Tupadly s 8 624 hl.. Pardubice měly k roku 1947 výstav 123 512 hl.. K tomu zanikly pivovary v Přelouči, Košumberku a Vysokém Mýtě, které neměly výstav nad 8 252 hl.¹⁵³

Čtvrtletního hlášení národního správce pardubického pivovaru Františka Pražana shrnuje dosavadní dění v pivovaru. Dovídáme se, že akciový kapitál v roce 1948 činil 10 200 000 Kč, podnik zaměstnával 147 lidí a výstav k roku 1947 činil 118 756,95 hl. piva, přičemž přibližná kapacita výroby se pohybovala okolo 130 000 hl. piva. Zpráva dále obsahuje následující informace. Podnik provozoval majitel firmy a veden správní radou. Od 18.6. 1945 byla zavedena v podniku národní správa, která byla po dohodě zaměstnanců,

---

¹⁴⁹SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Všeobecné směrnice pro národní správce, Inv. č. 101, kt 4, 1945, §4-§5 jednacního řádu pro národní správce.

¹⁵⁰ Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Od socialistické unifikace k současnému rozvoji. Pernštejn 19.3. 2007, roč. 18/12, č. 10.

¹⁵¹ Šimková, Vlasta. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). SOA Zámorsk, 1987. Inventář č.445/1-5, s.26 – 27.

¹⁵² SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Začlenění Akciového pivovaru v Pardubicích do „Východočeských pivovarů, národní podnik Pardubice“, Inv. č. 111, kt 4, 1948.

¹⁵³ Šimková, Vlasta. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). SOA Zámorsk, 1987. Inventář č.445/1-5, s. 27.

závodní rady národní správy a klubem akcionářů zrušena 30.11. 1947. Poté dne 1.12. 1947 se vedení opět chopili akcionáři.

Provozovna podniku se nacházela v Pardubicích. Sladovnu má v Chrudimi, kde se od roku 1942 vyráběl jen slad. Svoje sklady piva měla firma v Heřmanově Městci, ke kterému náležel hotel „C“. Mimoto vlastní bývalý pivovar v Rychmburku, který používal též jako pivní sklad. Bývalý pivovar v Sezemicích u Pardubic se používal také ke skladování piva, ale v roce 1947 pro tyto účely využíván nebyl. Místo toho se prostory začaly používat k ledování a z tohoto místa byly pak zásobování hostinští. Sklady piva ve Vamberku byly převzaty jiným pivovarem a budovy pronajaty.¹⁵⁴

---

¹⁵⁴ SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Čtvrtletní hlášení národního správce, Inv. č. 109, kt 4, 1948.

6. Záležitosti akcionářů

Akcionáři tvořili nedílnou součást pivovaru. Jejich počet v průběhu let narůstal s přibývajícími akciemi. Svým počtem hlasů se podíleli na důležitých rozhodování. Platilo, že čím více akcií dotyčný měl, tím více hlasů mu bylo přiděleno.

Pro akcionáře existovaly tzv. „Prezenční listiny akcionářů“, kde se jednotliví vlastníci řadili dle abecedního seznamu od největšího počtu vlastněných akcií po nejmenší. Největší zastoupení měla téměř vždy Občanská záložna v Pardubicích, jež měla kupříkladu na přelomu roku 1907 a 1908 85 akcií. Na druhém místě se pravidelně umísťovalo Okresní zastupitelstvo s 52 akciemi a na dalších místech pak byli jednotlivci. Později se na první místa přidává ještě Obec Pardubice.¹⁵⁵

V prezenčních listinách se akcionáři dále dělili do 3 hlasovacích sborů pro případnou volbu do správní rady. V roce 1905 se v prvním sboru objevuje 17 členů, přičemž počet akcií se pohyboval od 85 do 14. Ve sboru druhém bylo 49 členů, kteří vlastnili 14 až 6 akcií a ve sboru třetím ostatní v rozmezí 6 až 1 akcie. Dohromady měl podnik 265 akcionářů. A to jak muže, tak ženy. Ve srovnání s přelomem roku 1907/1908 jejich počet dosáhl 272.¹⁵⁶ Z toho ve sboru prvním bylo též 17 členů s 85 až 14 akciemi, ve sboru druhém 52 akcionářů s 14 – 5 akciemi a konečně ve třetím sboru ostatní s 5 – 1 akcií.

Vlastníci akcií uvedení v Prezenčních listinách nedisponovali jen vlastními akciemi, ale též akciemi v zastoupení. Pro příklad uvedu pana Vincenta Červenku, který měl k roku 1928 svých akcií 19 a v zastoupení 31. Případlo mu tedy 50 hlasů. Nebo pan Antonín Tlustý s 23 svými a 27 zastoupenými akciemi, který dostal též 50 hlasů. Ne vždy však platilo, že celkový počet akcií se automaticky rovnal počtu hlasů. Maximální množství hlasů bylo 50. Takže v případě Občanské záložny, která vlastnila dohromady i 203 akcií, se počet hlasů nevyšplhal výše než na 50.

Pro srovnání k roku 1928 bylo v prvním sboru 23 členů s celkovým počtem akcií 2 291 a 1 150 hlasy, přičemž minimální počet akcií v této sekci pohyboval na hranici 73 akcií a nikdo zde neměl méně než 50 hlasů. Druhý sbor registroval 71 členů s celkem 2 271 akciemi a 2 187 hlasy. Rozmezí akcií bylo od 70 po 17 a počet hlasů od 50 do 17. Třetí sbor měl celkem 2 238 akcií se stejným počtem hlasů. Počet hlasů se pohyboval od 17 po 1.

---

¹⁵⁵ SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Prezenční listiny akcionářů. Inv. č. 81, kt 3, 1904 – 1941.

¹⁵⁶ Tamtéž, rok 1907/1908.

Dohromady v pivovaru bylo k roku 1928 6 800 akcií.¹⁵⁷ V roce 1930 jejich počet snížil na 6 391.¹⁵⁸

Mimo Prezenčních listin se pro akcionáře vedli ještě indexy akcionářů, knihy akcionářů a pro samotné akcie knihy akcií.

V indexu akcionářů se uvádělo běžné číslo, jméno akcionáře, stav (například vdova po správci obecního důchodu), jeho bydliště, počet akcií, jednotlivá čísla akcií a dodatečné poznámky.¹⁵⁹ Na rozdíl od knihy akcionářů, která obsahovala číslo akcie, jméno akcionáře, jeho bydliště, dividendy (rok, %, zlatých krejcarů) a poznámky.¹⁶⁰ Kniha akcií se vyznačovala údaji, které byly číslo akcie (běžné), jméno vlastníka vedené dle abecedního pořadí, jeho stav a bydliště, dále který den a rok byla akcie zaregistrována, podpis vlastníka a nakonec kolonka o přepsání akcie k určitému dni.¹⁶¹

Nepostradatelnou částí spojující akcionáře s pivovarem byly beze sporu stanovy akciového pivovaru. Mimo zásad, kterými se akcionáři měli řídit, obsahovaly také například počet akcií, jejich navýšení apod. Dále se zabývaly záležitostmi valné hromady, správní rady a jinými paragrafy souvisejícími s chodem pivovaru. Více informací uvedu následně dle stanov z roku 1924.¹⁶²

Všeobecná ustanovení, kterými dokument začíná, se zabývají společností, která parostrojní pivovar zřídila. Stanovuje její úkoly v rámci řízení pivovaru, prodeje vařeného piva a vedlejších produktů, ta se má dále starat o provoz výčepu piva, kupování a najímání hostinců pro provozování hostinské živnosti. Společnost byla zapsána do obchodního rejstříku pod názvem „Akciový pivovar v Pardubicích“ a uzavřela se na dobu neurčitou. Její sídlem byl Pardubice. Všechna veřejná oznámení se vydávala v časopise Národní listy a stejné změny se pak ještě měly sdělit obchodnímu soudu.¹⁶³

Základní kapitál byl původně 200 000 zlatých rozvržených na 1000 akcií po 200 zlatých. Rozhodnutím valné hromady ze dne 18.12. 1904 došlo k odepsání akciového kapitálu podle jednotlivých emisí následovně. Z I. emise se odepsalo 40%, což činilo 80 000 zlatých (160 000 K). Zbývající částka 120 000 zlatých (240 000 K) byla rozdělena na 1 000 akcií I. emise po 120 zlatých (240 K).

---

¹⁵⁷ SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Prezenční listiny akcionářů. Inv. č. 81, kt 3, rok 1928.

¹⁵⁸ Tamtéž, rok 1930.

¹⁵⁹ SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Index akcionářů. Inv. č. 33, kn 33.

¹⁶⁰ SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Kniha akcionářů. Inv. č. 32, kn 32, 1886.

¹⁶¹ SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Kniha akcií. Inv. č. 36, kn 36.

¹⁶² SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Stanovy akciového pivovaru v Pardubicích. Inv. č. 76, kt 3, 1923-1924.

¹⁶³ Tamtéž, §1-4.

Protože se vydalo dalších 500 akcií II. emise po 400 K, byla zvýšena základní jistina o 200 000 K. Valná hromada se dne 12.11. 1911 vydala rozhodnutí schválené bývalým rakouským ministerstvem vnitra ve Vídni dne 29.5. 1912 č. 17 709 o odepsání též 40%, což bylo zhruba 80 000 K a zbývající suma 120 000 K se rozdělila na 500 akcií II. emise po 240 K. Rozhodnutím stejné valné hromady se zvýšila základní jistina o 240 000 K, a to vydáním dalších 1 000 akcií III. emise po 240 K. Základní jistina akcií IV. emise se valnou hromadou ze dne 17.8. 1919 navýšila o 199 920 K. Zajistilo to vydání nových 833 akcií po 240 K. 22.8. 1920 se konala další valná hromada, která rozhodla o zvýšení základní jistiny akcií V. emise o 400 080 K, kdy byly vydáno dalších 1 667 akcií téže emise po 240 K. V poslední VI. emisi se základní jistina zvýšila o 432 000 K. Rozhodla tak valná hromada, která se uskutečnila 12.3. 1922. Bylo totiž vydáno 1 800 dalších akcií po 240 K.

Dohromady tedy akciový kapitál podniku dosahoval 1 632 000 K. Ten byl rozdělen na 6 800 akcií po 240 K. Protože měly všechny akcie stejnou nominální hodnotu, nebyl mezi jednotlivými emisemi rozdíl. O dalším zvyšování základní jistiny rozhodovala jak valná hromada, tak státní správa. A tyto změny musely být zaznamenávány v obchodním rejstříku a tudíž oznamovány obchodnímu soudu. Valná hromada se směla rozhodovat o vydávání nových akcií a o emisním kurzu. Tento kurz nesměl být nižší než byla jmenovitá hodnota akcií, aby zisk z nových akcií, nejlépe v nezměněné podobě, připadl společnosti.¹⁶⁴

Akcie se musely zanášet do speciální knihy akcií podle jejich čísla a výše, včetně jména, stavu a bydliště akcionářů. Akcie bylo možné převést na někoho jiného za předpokladu, že tato změna byla oznámena správní radě a samotná akcie předložena téže orgánu. Správní rada rozhodovala také o přijetí nebo odmítnutí nových akcionářů. Dotyční se mohli odvolávat k valné hromadě. V případě, že nedošlo k přenesení akcie na nového majitele, patřila akcie tomu, kdo pod ní byl zapsán v knize akcií. Pokud vlastník akcie zemřel, přešla automaticky na jeho dědice.¹⁶⁵

Jestliže vlastník akcie její hodnotu nesplatil celou, mohl akcii přenést na jinou osobu. Ale pouze v případě, že nový majitel akcie byl zapsán v knize akcií. Ten pak nesl všechna práva a závazky akcie. Takto nabyté akcie nebylo možné vrátit. Ovšem předešlý akcionář zůstával ještě po celý rok zavázán společnosti všemi povinnostmi akcionáře až do, cituji: „výše nedoplatku své akcie“.¹⁶⁶

---

¹⁶⁴ SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Stanovy akciového pivovaru v Pardubicích. Inv. č. 76, kt 3, 1923-1924, §5.

¹⁶⁵ Tamtéž, §6.

¹⁶⁶ Tamtéž, §7.

Mohlo dojít i ke ztrátě akcie. V takovém případě se ztracená akcie mohla nahradit novou. Tedy za předpokladu, že byla ze zákona prohlášena za umořenou.

Poslední paragraf všeobecných ustanovení dával akcionářům právo na poměrný podíl veškerého jmění společnosti, na všechny její užitky i ztráty. Podniku ručil ale pouze částkou, kterou má dát či dal za své akcie.¹⁶⁷

Druhá část stanov se zabývá správou společnosti. Všechny její záležitosti tedy zajišťovala správní rada a valná hromada. Valnou hromadu svolávala správa společnosti minimálně jednou za rok, nejdéle v prosinci. Valné hromadě se také předkládaly účty za uplynulé období, které končilo v září. Mimořádná valná hromada se svolávala v případě, že to uznal správní rada za nutné. Dále pokud o to požádali revizoři a v neposlední řadě také jeden nebo více akcionářů, jejichž akcie reprezentovaly desátý díl základní jistiny, přičemž museli udat důvod proč ji chtějí svolat. V takovém případě se valná hromada svolala nejdéle do jednoho měsíce ode dne, kdy podali písemnou žádost.

Každé svolání valné hromady se muselo oznámit nejméně 14 dní dopředu v časopise Národní Listy, kam se vypsalo místo, hodina konání schůze a její program. Tento program obsahoval návrhy na zvýšení základní jistiny nad meze určené stanovami dle §5, návrhy na změnu stanov, na rozšíření nebo omezení předmětu jednání, které by překračovaly meze stanov a návrhy na rozchod společnosti. Do programu se zahrnovaly i volné návrhy akcionářů, které byly písemně předloženy správní radě alespoň 8 dní před svoláním, tedy vyhlášením, valné hromady. Pokud nepodali akcionáři návrhy včas písemně správní radě, nemohlo se o nich usnášet.¹⁶⁸

Právo účastnit se valné hromady měli jen ti akcionáři, kteří byli zapsáni v knize akcionářů. Na valné hromadě připadl na každou akcii 1 hlas bez rozdílu emise. Akcionáři, kteří se nemohli dostavit na jednání osobně, mohli za sebe poslat zástupce, a to i „neakcionáře“. Nikdo nesměl mít více než 50 hlasů ať už osobně nebo v zastoupení. U osob, které nebyli svépřírodní a právnické osoby, zastupovali zákonní nebo v příslušných stanovách určené zástupci. Obchodní firmu pak ti, jež od ní dostali oprávnění. Pokud bylo těchto „firmantů“ více, zastupovala je zplnomocněná osoba. Ve všech případech platilo, že zástupcem nemusel být sám akcionář. Tyto osoby se pak na valné hromadě prokazovali nekolokovanou plnou mocí vlastnoručně podepsanou zmocněncem. Zástupci „neakcionáři“ neměli pasivní volební právo. Všichni účastníci valné hromady se podepisovali do prezenční

---

¹⁶⁷ SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Stanovy akciového pivovaru v Pardubicích. Inv. č. 76, kt 3, 1923-1924, §8-9.

¹⁶⁸ Tamtéž, §11.

listiny, která se přikládala k protokolu sepsaném na valné hromadě. Prezenční listina obsahovala jméno, bydliště akcionáře nebo jeho zástupce, dále počet příslušných akcií a počet hlasů, které na ní připadaly.¹⁶⁹

Řádná valná hromada směla proběhnout za přítomnosti minimálně desátého dílu akcionářů nebo zplnomocněných osob, kteří sebe nebo jiné akcionáře zastupovali alespoň jednou desetinou celkového vydaného akciového kapitálu. Přičemž se nedělal rozdíl mezi akciemi upravenými §5. Desetina se tedy počítala ze všech akcií dle nominální hodnoty. Jestliže se nesešel dostatečný počet akcionářů, svolávala se druhá valná hromada se stejným programem. V ní už bylo možné jednat o platných rozhodnutí bez ohledu na počet zastoupených akcií nebo přítomných akcionářů.

Hlasování probíhalo buď ústně nebo formou hlasovacích lístků, pokud o to požádala alespoň pětina přítomných akcionářů nehledě na počet zastoupených akcií. O výsledku rozhodovala téměř vždy nadpoloviční většina. Při nerozhodném počtu hlasů záleželo na hlasu předsedy. K platnému usnesení o zvýšení základní jistiny nad částku přesahující meze vyhraněné stanovami, o změně stanov a předmětu podnikání nebo o předčasném zrušení společnosti, bylo zapotřebí minimálně dvou třetin hlasů zastoupených na valné hromadě. Volby probíhaly prostřednictvím hlasovacích lístků. Rozhodovala většina hlasů a v případě nerozhodného výsledku hlasování rozhodoval los.¹⁷⁰

Valná hromada zastupovala všechny akcionáře. Její usnesení byla závazná i pro ty akcionáře, kteří se jí osobně nezúčastnili nebo za sebe neposlali zástupce. Předsedal jí zpravidla předseda správní rady nebo jeho místopředseda. Pokud ani jeden nemohl být přítomen, zvolila si správní rada jednoho ze svých řad. Když nemohl ani ten, zvolila si valná hromada za předsedu pořádané schůze zpravidla nejstaršího akcionáře. Protokol o valné hromadě podepisoval předseda, zapisovatel určený předsedou a dva akcionáři zvolení valnou hromadou. Ta volila i člověka, který měl sčítat hlasy.¹⁷¹

Valná hromada měla svoje výhradní práva. Příslušelo jí vyřizování výroční zprávy, včetně zprávy revizorů účtů, schvalovat roční účty a bilance, určovat roční dividendu podle návrhu správní rady, jednat a rozhodovat o výpůjčkách pro společnost, které jsou vyšší než 500 000 Kč. Dále rozhodovat o předložených návrzích, o rozšíření podniku, sestavovat odměny správní radě a revizorům účtů, projednávat změny stanov a rozšíření základní jistiny,

---

¹⁶⁹ SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Stanovy akciového pivovaru v Pardubicích. Inv. č. 76, kt 3, 1923-1924, §12.

¹⁷⁰ Tamtéž, §13.

¹⁷¹ Tamtéž, §14.

pořádat volbu členů a náhradníků správní rady a revizorů a rozhodovat o zrušení společnosti. U usnesení, která musela být schválena vládou začala platit teprve tehdy až se schválila.¹⁷²

Volba 9 členů a 6 náhradníků správní rady také připadala valné hromadě. Jmenované osoby nesměly pracovat ve společnosti ani být příbuznými či „známým“ některého ze členů správní rady, náhradníkem nebo úředníkem podniku. Správní rada pak před valnou hromadou rozdělila všechny akcionáře společnosti do 3 volebních sborů.

První sbor tvořili majitelé největšího počtu akcií, které zabíraly třetinu celkového akciového kapitálu podniku. Těchto akcionářů muselo být minimálně 10. Akcionáři, jež tvořili svými akciemi druhou třetinu celkového akciového kapitálu, spadali do druhého volebního sboru a ti ostatní do sboru třetího. Pokud byla akcie na hranici mezi prvním a druhým sborem, její majitel volil ve sboru prvním. Jestliže tato situace nastala mezi sborem druhým a třetím, majitel akcie volil ve sboru druhém. Byla-li hranice jednotlivých sborů mezi více majiteli stejného počtu akcií, stanovila správní rada losem pořadí v jakém budou do seznamu zapsáni a poté rozdělení do sborů. Sborny se volili v pořadí od sboru prvního ke sboru třetímu. Akcionáři každého sboru volili převážnou většinou 3 členy a 2 náhradníky správní rady. V každém sboru mohli být akcionáři voleni i z ostatních sborů. Kdo byl zvolen v jednom sboru nemohl být zvolen ve sboru jiném. Platilo, že každý rok odstoupí z každého sboru jeden člen, tedy dohromady 3, kteří budou nahrazeni následující volbou valné hromady. Ti, kdo odstoupili, mohli být opět zvoleni.

V prvním a druhém roce se losem rozhodovalo o tom, kteří členové z původně zvolené správní rady mají odstoupit. V dalších letech odstoupili ti, kteří ve funkci zasedali po dobu 3 let na základě 1 volby. Vystoupil-li člen ze správní rady mezi touto dobou, zemřel nebo se odstěhoval, tak na jeho místo přišel náhradník zvolený větším počtem hlasů téhož sboru, ze kterého člen odešel. V případě, že oba náhradníci zastoupili členy, kteří odstoupili, povolala správní rada náhradníka ze sborů druhých. Jednalo se o náhradníka s největším počtem hlasů. Nejbližší valná hromada pak zvolila stejným sborem na zbytek tříletého období náhradníka jiného. Pokud byl náhradník zvolen valnou hromadou do správní rady, tak se ještě na téže shromáždění dosadil potřebný počet náhradníků volbou novou.¹⁷³

Kromě valné hromady patřil k neméně důležitému správnímu článku podniku také výše zmiňovaná správní rada. Ale o té více v kapitole o správě podniku.

---

¹⁷² SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Stanovy akciového pivovaru v Pardubicích. Inv. č. 76, kt 3, 1923-1924, §15.

¹⁷³ Tamtéž, §16.

Každému akcionáři muselo být na jeho žádost zprostředkováno vyhotovení účetní uzávěrky s bilancí a účtem ztráty zisku maximálně 3 dny před valnou hromadou, na které se o bilanci jedná. Rozhodnutí o schválení bilance muselo být odloženo v případě, že se o tom rozhodla většinou hlasů valná hromada nebo požádala-li o to menšina, přičemž musela zastupovat desátý díl vydaného akciového kapitálu. Tedy pokud plně nesouhlasila s bilancí. Odročení trvalo tak dlouho, dokud se problematické body, na které si menšina stěžovala, řádně nevysvětlily.¹⁷⁴

Akciový kapitál pivovaru se postupně navyšoval. Dle záznamů z roku 1927 činil 1 632 000 Kč. V roce 1928 už 5 440 000 Kč. Od roku 1930 až do roku 1940 se držel na 6 800 000 Kč. V roce 1942 dosahoval 8 500 000 Kč a k roku 1944 10 200 000 Kč. S touto výší vstupoval pivovar i do roku 1948.¹⁷⁵

---

¹⁷⁴ SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Stanovy akciového pivovaru v Pardubicích. Inv. č. 76, kt 3, 1923-1924, §20.

¹⁷⁵ Šimková, Vlasta. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). SOA Zámorsk, 1987. Inventář č. 445/1-5, s. 25.

7. Zaměstnanci podniku a jejich záležitosti

7.1. Vývoj do roku 1945

Pro zaměstnance se pro každý rok sestavovala kolektivní smlouva. Obsahovala povinnosti a práva zaměstnanců pivovaru v Pardubicích a i v Chrudimi (od roku 1928). První smlouva tohoto typu byla vydaná v roce 1919 Ochranným svazem pivovarů v Čechách. Mimo ní se zaměstnanci řídili pracovním řádem, ve kterém byly obdobné body jako v kolektivní smlouvě. V podniku se za zaměstnance stavěla závodní rada, popřípadě jejich důvěrník.

První údaje o zaměstnancích podniku souvisí teprve až z 1. světovou válkou. Během ní byla většina zaměstnanců pivovaru zmobilizována a odvedena na frontu. Podnik se alespoň postaral o jejich rodiny, kterým vyplácel podporu a dokonce přispěl na výstavbu vojenského hřbitova.¹⁷⁶ Starší záznamy bohužel nebyly k dispozici.

Pivovary byly rozděleny do 7 skupin dle velikosti výroby pivovaru a velikosti místa, kde se pivovar nacházel, která byla dána počtem obyvatel. Od tohoto údaje se zase odvíjela velikost mzdy. Dále se zaměstnanci dělili do 4 kategorií podle odbornosti a odpovědnosti a konečně na 7 platových tříd. Mzdy byly sestaveny pro týdenní a 48 hodinovou týdenní pracovní dobu. Obdobně fungovaly též kolektivní smlouvy pro úředníky, přičemž rozdělovaly pivovary do 4 skupin (I. skupina patřila pivovarům s největší výrobou, II. s menší atd.) a uváděla základní roční služné pro administrativní a technické úředníky. Služné se odvíjelo od počtu let strávených v pivovarské praxi. Například. I. skupina pivovarů odměňovala administrativní pracovníky, kteří sloužili v podniku 15 let částkou 7 550 Kč ročně. Ve II. skupině by dostal už jen 5 200 Kč atd. Zvlášť se počítaly platy sládků. Ty se řídily dle smlouvy ze Spolkem (sdružením) sládků nikoli dle kolektivní smlouvy.

Dělníci měli nárok na příspěvek na šaty a obuv, který se pohyboval mezi 3 – 4 Kč za týden. V kolektivní smlouvě úřednické z roku 1919 bylo stanoveny „drahotní přídávky“ a počítaly se dle procenta ze základního služného. Záleželo na tom, zda dotyčný byl ženatý či nikoli nebo jak byl starý. Procento klesalo s přibývajícím počtem služebních let. Například u svobodného úředníka s 29 služebními roky žijícím na venkově činilo 20% a úředník ženatý s 3 až 6 služebními roky žijící ve městě třeba 100%. Zaměstnanci měli nárok na pivo. Pro muže v množství 3 litrů na den a u žen a mladistvích do 17 let 1 litr denně. Smlouva také nařizovala, že pro přijetí učňů do pivovaru, mohou jen tehdy, je-li tam vyučená řemeslná síla a na 1 učně případnou minimálně 4 vyučené síly.

---

¹⁷⁶Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Od velkého požáru ke vzniku Československa. Pernštejn 19.2. 2007, roč. 18/12, č. 7, s. 5.

Následující roky proběhla několikrát novelizace kolektivních smluv, ale jejich charakter zůstal v podstatě nezměněn až na zvyšování mezd. K nejvýraznější změně došlo v roce 1938, kdy se zaměstnancům znatelně zvýšily mzdy. Některým až o 100%.¹⁷⁷

Pro potřeby nejen zaměstnanců fungoval od roku 1873 též Spolek pro průmysl pivovarnický v Království českém. Hlavním úkolem mu však bylo zastupovat průmysl pivovarský vůči státním orgánům a úřadům a pomáhat technickému rozvoji tohoto odvětví. V roce 1909 měl 636 členů. Do roku 1918 byl členem Ústředního svazu rakouských spolků pivovarských ve Vídni. Později po roce 1918 se přejmenoval na Spolek pro průmysl pivovarský v Čechách a pak ještě jednou na Spolek pro průmysl pivovarský v republice Československé.¹⁷⁸

Ve 30. letech, když nastala hospodářská krize, bylo nutné šetřit. Odrazilo se to především na mzdách dělníků, kteří byli nuceni pracovat zkrácenou pracovní dobu nebo museli dokonce zůstat doma, přičemž neměli nárok na zaplacení doby, kdy byli doma.¹⁷⁹

Zkracování pracovní doby a platových zaměstnaneckých podmínek se dělo následovně. Dle Zápisu ke kolektivní smlouvě z roku 1932 se pivovarům povolovalo zkrácení 48 hodinové týdenní pracovní doby až na 40 hodinovou. Platy se počítaly dle skutečných odpracovaných hodin. Také odměny pro práci ve sváteční dny se viditelně změnily. Místo procentuálního zvyšování základní týdenní mzdy či odpočinkových dní se nahradila mzdou za 8 hodinovou pracovní dobu. Co se v době zkrácené pracovní doby nezměnilo, bylo například množství přidělovaného deputátního piva.

Změnu v oblasti zkrácení pracovní doby měli za povinnost oznámit zaměstnancům týden dopředu správa pivovaru nebo důvěrník. Tyto změny ve zkracování pracovní doby se sestavovaly na základě domluvy mezi závodním výborem, důvěrníky a správou pivovaru.¹⁸⁰

Zaměstnanci dostali v roce 1932 darem vánoční prémie. Tento nárok se vztahoval jen pivovary, které vstoupily 1.1. 1933 do Ochranného svazu pivovarů. Dokument datovaný k 31.10 1932 vylepšuje mzdy pracovníků pivovarů s výstavem piva nad 7500 hl. Tedy u pivovarů, kde měly zaměstnanci podepsanou kolektivní smlouvu. K ní se obvykle vypracovával zápis o některých změnách v kolektivní smlouvě. K výstavu piva od 7 500 do 15 000 hl. se vztahovalo vylepšení o 30% platu, od 15 000 do 25 000 o 60% platu, od 25 000

---

¹⁷⁷ Kratochvíle, Antonín. Pivovarství českých zemí v proměnách 20. století. Praha, 2005. s. 64 – 65.

¹⁷⁸ Kratochvíle, Antonín. Pivovarství českých zemí v proměnách 20. století. Praha, 2005. s. 22.

¹⁷⁹ Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Velký rozvoj zabrzdlila hospodářská krize. Pernštejn 26.2. 2007, roč. 18/12, č. 8, s. 6.

¹⁸⁰ SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Pracovní smlouva., Inv.č. 163, kt 9, 1933-1934 (zápis ke kolektivní smlouvě z 31.10. 1932, bod 4, písmeno a-f).

do 50 000 o 80% platu a nad 50 000 (Pardubice) o 100% platu. Pro výpočet nebo spíše zařazení do konkrétní skupiny pivovarů se využilo výstavu piva za období od 1.9 1931 po 31.8. 1932.

Dar v plném rozsahu se přiděloval těm zaměstnancům, kteří v podniku pracovali minimálně 3 měsíce nepřetržitě. V případě kratší doby dostali jen část odměny, přičemž museli prokázat minimálně měsíční odpracovanou nepřerušenu pracovní docházku. Tato částka se vyplácela nejpozději s týdenní výplatou do 17.12. 1932. Dělníkům, kteří byli přijímáni pouze na sladovací kampaň¹⁸¹ se odměna vyplácela na dvakrát. Prvních 50% dostali do 17.12. 1932 a druhých 50% po skončení kampaně. V případě, že dělník přerušil kampaň a tudíž odešel dříve, byla mu vyplacena opět pouze část odměny. Ostatní stálí zaměstnanci pivovaru přišli o tuto výhodu v případě, že odešli do vyplacení odměny. Jestliže ale byl pracovník propuštěn pivovarem, měl opět nárok na část odměny.¹⁸²

V roce 1934 došlo k bojkotu kolektivní smlouvy zaměstnanci pivovaru. Vedení podniku jim v ní totiž nastolilo dost nevýhodné podmínky. Měli se jim snížit mzdy, odpustit naturálie a zrušit spousta svátků.

Za ně se postavila řada odborů z Pardubic a okolí. Jednalo se například o Československou obec dělnickou, Jednota zaměstnanců stavebních oborů, Všeoborový svaz československých zaměstnanců v Pardubicích či Organizace cukrovarnického „zaměstnanstva“ v Pardubicích. Dále pak také Odborové sdružení sladovníků, bednářů a dělnictva pivovarů, sladoven a vinných sklepů v Československé republice, Odborová jednota sladovníků v ČSR a Ústřední svaz potravních odborů v Československé republice.¹⁸³

V důsledku toho se na schůzi správní rady konané dne 6.2. 1934 ve zdech Akciového pivovaru v Pardubicích jednalo o nové kolektivní smlouvě. Ani s ní však zaměstnanci nesouhlasili. Z archivních materiálů je znám dokument s 39 nesouhlasnými podpisy.¹⁸⁴ Konečná verze byla podepsána 1.3. 1934. Platila i pro pivovar v Chrudimi.

V následujícím textu se pokusím přiblížit její jednotlivé části. Jako právní dokument obsahuje jednotlivé paragrafy, počínaje rozdělení zaměstnanců. Dle ní se dělili do 4 kategorií. Do první patřili přední síly, které se členili dále do 2 platových tříd. Řadili se sem podstarší (pozice pod hlavním sládkem), nadsladovní, vrchní strojníci, spileční, nadbednáři, vrchní

---

¹⁸¹ Sladovací kampaň byl každoroční proces, při kterém se z obilí vyráběl slad.

¹⁸² SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Pracovní smlouva. Inv.č. 163, kt 9, 1933-1934 (zápis ke kolektivní smlouvě z 31.10. 1932, bod 5, písmeno a-f).

¹⁸³ Tamtéž (sdělení odborových organizací správě akciového pivovaru v Pardubicích).

¹⁸⁴ Tamtéž (podpisy stvrzující nesouhlas s návrhem pracovní smlouvy projednávané na schůzi správní rady dne 6.2. 1934).

vařič a pivovarský šafář. Ve třídě druhé například ostatní vařiči. Do druhé kategorie spadaly řemeslné síly. Sem patřili všichni, kdo byli vyučeni a svoje řemeslo vykonávali nebo lidé bez vyučení, ale s dostatečnou praxí. Proto se sem řadí vyučení topiči, obsluhovači strojů nebo řidiči aut. I ta má 2 platové třídy. První pro zaměstnance přes 3 roky po vyučení a druhou do 2 let zaměstnání po vyučení. Třetí kategorie se jmenuje pomocné síly, což byli nevyučení dělníci, řidiči aut, kočí, hlídači a ti, kteří nebyli zařazeni do jiné kategorie. Také se člení na 2 platové třídy, a to přes 2 roky zaměstnání v obou podnicích (Pardubice, Chrudim) a do 2 let zaměstnání. Poslední čtvrtá kategorie zahrnuje ženy a mladistvé dělníky do 17 let.¹⁸⁵

V roce 1934 pracovalo v pivovaru celkem 107 zaměstnanců dle výše uvedené kategorizace. Byli to 2 vařiči, 3 lidé pracovali ve spilce, 3 ve sklepě, 3 ve stáčírně. Dále 9 bednářů, 3 pomocní strojníci, 1 mazač strojů, 1 člověk vyvážel škváru, 8 šoférů, 7 závozníků,¹⁸⁶ 2 klempíři, 2 zedníci, 1 přidavač (pomocný dělník), 3 topiči, 2 truhláři, 1 pomocný truhlář. 3 lidé pracovali v prostoru lednice, 1 při rozvážení ledu, u výdeje ledu též 1 a 5 pracovníků v umývárně (sudů). Následně 7 kočích, 2 lidé v lahvovně, 2 v expedici, 1 sluha, 1 ponocný, 1 posluhovačka, 1 při šrotování sladu a 7 při různých pracích. K tomu ještě 11 zaměstnanců ve sladovně a 13 úředníků.¹⁸⁷

Pracovní doba byla stanovena na 8 hodin denně nebo 48 hodin týdně. Hlídači a vrátní pracovali 12 hodin denně za 8 hodinovou mzdu nebo a měli nárok na půlhodinovou přestávku. Ovšem šoféři a kočí závozníků a průvodčích museli odpracovat 192 hodin během 4 týdnů. Plat se dával jen za skutečnou odpracovanou dobu, nikoli za přestávky. Rozdělování či případné změny pracovní doby závisely na rozhodnutí správní rady po vyslechnutí závodního výboru. Pokud přeci jen došlo k nějaké změně, důvěrník nebo závodní rada to dala vědět týden dopředu.¹⁸⁸

Co se týče nedělního klidu, tak na ten měl nárok každý mimo sladoven, strojírny a provozů s nepřetržitým chodem. Těm se poskytovalo náhradní volno, a to každý sedmý den na minimálně 32 hodin. Přičemž každý třetí odpočinek připadl na neděli. Za nedělní směnu dostali dotyční obvyklou mzdu s 50% příplatkem, popřípadě dostatečný odpočinek. Počítala se s dobou od půlnoci do půlnoci.¹⁸⁹

---

¹⁸⁵ SOA Zámrska, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Pracovní smlouva. Inv. č. 163, kt 9, 1933-1934, §1.

¹⁸⁶ Závozník je asistent řidiče auta, jehož hlavním úkolem je vykládat a nakládat náklad.

¹⁸⁷ SOA Zámrska, Akciový pivovar v Pardubicích. Mzdy a platy zaměstnanců. Inv. č. 193, 1934.

¹⁸⁸ SOA Zámrska, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Pracovní smlouva. Inv. č. 163, kt 9, 1933-1934, §2.

¹⁸⁹ Tamtéž, §3.

O svátcích ve dnech 1.5., 6.7, 28.10 a první svátek vánoční se nepracovalo. V tuto dobu se neposkytovalo ani pivo a zaměstnancům se platila mzda za 8 hodinovou pracovní dobu, tedy pokud se nejednalo o neděli. Lidem v nepřetržitém provozu, taky jiné ve sladovně, strojovně a při výstavu piva se zaplatila mzda v plné výši dle §6 této smlouvy. Platilo to však pouze pro opravdovou odpracovanou dobu. Na náhradní odpočinek neměli v tomto případě zaměstnanci nárok. Zákon č. 65/1925 určil ostatní svátky a památné dny, během kterých se smělo pracovat jako ve všední dny, ale až po dohodě se závodním výborem.¹⁹⁰

Práce přes čas se týkala těch, kdo pracovali více než stanovených 48 hodin týdně a u šafářů, kočích a průvodců přes 192 hodin během 4 týdnů. Plat se počítal od všední mzdy s 25% navýšením. V neděli a ve dni svátku se základní plat zvyšoval o 50%. Mzdovým podmínkám se věnuje již zmiňovaný §6. Celoroční paušál se projednával později mezi závodním výborem a zaměstnanci. Tento paragraf dále zahrnoval práce okolo koní. Jednalo se o jejich krmení, čištění a provádění. Považovala se za práci přípravnou, protože se vykonávala hlavně v noci. Hodnotila se paušálním příplatkem v hodnotě 20 Kč v Pardubicích a 12 Kč v Chrudimi za týden.¹⁹¹

Mzdy se orientovaly dle 4 kategorií zaměstnanců. Platila zvlášť pro pivovar v Pardubicích a zvlášť pro Chrudim. Obecně platilo, že pardubičtí dostávali mzdy vyšší. (Viz. Příloha č. 1, s. 67) V ní byly uvedeny mzdy za 48 hodin. Plat se dával jen za skutečně odpracovanou pracovní dobu. Zejména v zimních měsících se stávalo, že nebyl dostatek práce na celých 48 hodin. Pokud se tak stalo, nastolilo se zaměstnancům střídavé vysazování.¹⁹²

K příjemnějším stránkám z pohledu zaměstnanců patřilo určitě přidělování piva. A to zadarmo. Mladistvím do 17 let a ženám náležel 1 litr piva denně a ostatním dělníkům litry 2 (na rozdíl od kolektivní smlouvy z roku 1919, kdy na muže připadly litry 3). V době svátku nebo o nedělích se pivo nepřidělovalo ani se za něj neposkytovala peněžitá náhrada. Pod přísným trestem propuštění bylo zakázáno poskytovat pivo osobám, které nepracovali v podniku a nesmělo se též pivo zcizovat. Domů si dotyčný mohl odnést jen polovinu tohoto deputátního piva. Pokud byl zaměstnanec na dovolené nebo o to požádal, mohl místo piva dostat peníze. Cena se vypočítávala podle příspěvků k sociálnímu pojišťování stanovené zemským úřadem. O tom jak se pivo mělo vydávat rozhodovala správa pivovaru.¹⁹³

---

¹⁹⁰SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Pracovní smlouva. Inv. č. 163, kt 9, 1933-1934, §4.

¹⁹¹ Tamtéž, §5.

¹⁹² Tamtéž, §6.

¹⁹³ Tamtéž, §7.

Zaměstnanci podniku, kteří bydleli mimo závod, měly nárok na tzv. „příbytečné“. Byl to příplatek na bydlení a činil 374 Kč na rok pro svobodné a 510 Kč pro ženaté. Pokud ale v podniku pracovali dva nebo více členů stejné domácnosti, dostal příspěvek jenom jeden, obvykle muž. Vdovy s dětmi směly dostávat příbytečné stejně jako ženatí. Ty ženy, které držely byt pro svou rodinu, mohly též dostávat příplatek, i když byly nuceny přespávat v šalandě. Vyplácelo se zpětně každý čtvrtrok. Kdo využíval naturální byt, ať už s osvětlením a otopem nebo bez něho, ten příbytečné nedostával, přičemž tento byt byl kompenzací onoho příspěvku.

§9 stanovuje, kteří učňové se smí vyučovat v pivovaru. Jedná se pouze o učně sladovnické. Jejich počet byl určen počtem sladovníků, přičemž na 4 sladovníky připadnul 1 učeň. Směli se vyučit jen tomuto řemeslu.¹⁹⁴ V kolektivní smlouvě z roku 1919 se stanovovalo, že do učni mohli přijati jen pokud v pivovaru byly vyučené řemeslné síly.

Každý zaměstnanec podniku měl nárok na ubytování. Pokud odmítl naturální byt, který mu byl přidělen v šalandě podnikem, ztratil nárok na příbytečné. Šalandy musely být udržovány v čistotě, vytápěny a osvětlovány. Udržovaly se za náklady závodu.

Zaměstnanci si též mohli odebírat z podniku uhlí. Ovšem za režijskou cenu a pokud tím nenarušili plynulý provoz v podniku.¹⁹⁵

Dovolenou určoval zákon č. 67 Sb. z. a n. ze dne 3.4. 1925. Jím se povolovala dovolená na 6 dnů v roce. Kdo pracoval v podniku nepřetržitě déle než deset let prodlužovala se mu dovolená na 7 dní. V případě, že zde byl zaměstnán více jak 15 let, jeho dovolená činila 8 dnů za rok. Zaměstnanec jí mohl dostat až po 1 roce nepřerušeno poměru. Počítaly se sem také svátky a neděle. Dovolená se platila podle zákona. O rozvržení dovolených rozhodovala správa podniku. Ovšem až poté, co vyslechli závodní výbor nebo důvěrníka.¹⁹⁶

Následující paragraf kolektivní smlouvy se týká převážně mimořádných záležitostí zaměstnanců. V něm se praví, že zaměstnanec smí po 14 dnech, ode dne, kdy byl do práce přijat, dostat maximálně týdenní mzdu. A to i v případě, kdy nemohl z vážných osobních důvodů, vykonávat práci či službu. Pokud si však příčinu přivodil úmyslně nebo z hrubé nedbalosti, nárok na mzdu nemá. Jestliže zaměstnanec onemocněl nebo se mu stal nějaký úraz a tudíž nemohl práci vykonávat, dostal 10% z platu. Avšak až ve třetím nebo čtvrtém týdnu nemoci. V pátém a šestém týdnu, kdy byl nemocný dostal už 20% z platu a v sedmém a

---

¹⁹⁴ SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Pracovní smlouva, Inv.č. 163, kt 9, 1933-1934, §8-§9.

¹⁹⁵ Tamtéž, §10-§11.

¹⁹⁶ Tamtéž, §12.

osmém týdnu nemoci 30% z platu. Dotyčný pak mohl tento plat obdržet i v případě, že se mu úraz či onemocnění nestaly na pracovišti (či dovolené). Nebo mu byla dána výpověď potom, co nemoc prodělal, a to nejčastěji rozhodnutím nejvyššího soudu. Pokud byl zaměstnanec léčen ambulantně, byla mu zaplacená mzda i za pracovní hodiny, které zameškal při cestě na ambulantní ošetření a zpět, včetně doby, během které byl proveden lékařský zákrok. Nevýhodou nemocných bylo, že neměli nárok na pivo.¹⁹⁷

Vrátím-li se o pár řádků zpět, konkrétně k vážným osobním důvodům, kdy zaměstnanec nemohl vykonávat práci nebo službu, musím uvést následující. K těmto příčinám patřilo úmrtí, a to v první řadě manžela, manželky, druhá, družky, vlastního dítěte a schovance dělníka. Za ně dostal 2 dny volna. V druhé řadě úmrtí rodičů, pěstounů, dědečka, babičky či sourozenců, jestliže žili v Pardubicích, tak 1 den, jinak 2 dny. Dále za onemocnění člena dělníkovy rodiny až 1 týden, v případě, že se o něj nemohl postarat někdo jiný, kdo s ním navíc bydlel ve společné domácnosti. Záleželo také na zdravotním průkazu. Když někdo z dělníkovy rodiny onemocněl epidemickou nemocí, dostal dotyčný maximálně 1 týden. Řadila se sem i svatba dělníka, kdy dotyčný dostal 2 dny volna. Náhradu na mzdu měl dělník i v případě, kdy byl předvolán k soudu, veřejným úřadům nebo úrazové pojišťovně. Tedy pokud nebyl dělník předvolán z vlastní viny a nedostal za promeškanou pracovní dobu už jinou náhradu. Svou absenci z předešlých příčin musel dokázat předložením úředního potvrzení. Náhradu dostal za skutečnou dobu, kterou promeškal.¹⁹⁸

K výše uvedeným vážným důvodům patřilo dále povolání k vojenské službě, za které dotyčnému připadlo 6 dní na základě rozhodnutí nejvyššího soudu z 11.4. 1922. Dalším důvodem bylo předvolání k vojenské prohlídce (odvod, superarbitrace). Týkalo se 1 dne v místě. V ostatních případech záleželo na vzdálenosti, nanejvýš ale 3 dny. Následovala účast na pohřbu spoluzaměstnance. Jestliže to schválila správní rada podniku a pohřeb se konal v Pardubicích, povolovalo se půl dne. Pro obřad konaný jinde platilo tolik dní, kolik dotyčný prokázal. Za mimořádné situace v závodě, například porucha strojů, živelné pohromy, zpoždění dopravy nebo nedostatek uhlí, kdy byla znemožněna práce, nanejvýš týden. Tomu, kdo se potřeboval přestěhovat, stanovil podnik nejvíce 3 dny. Nařízení platilo jen jednou za rok.

V případě předešlých událostí směl dělník žádat náhradu za ušlou mzdu. Musel ji však uplatňovat hned při nástupu do práce. Doklady o nepřítomnosti mohl předložit až do 14 dnů.

---

¹⁹⁷ SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Pracovní smlouva, Inv.č. 163, kt 9, 1933-1934, §13.

¹⁹⁸ Tamtéž, §13, písmeno a-d.

Pokud zaměstnanec dopředu věděl, že nebude moci přijít do práce, musel to oznámit správní radě podniku včas. Jinak, co nejdříve mohl, a to buď úředním dopisem nebo zmocněncem.¹⁹⁹

Každý zaměstnanec platil daně, všechny poplatky jako například příspěvky na nemocenskou, starobní a pensijní pojištění sám. Výši určoval stát. Zmíněné odvody zaměstnavatel srážel svým zaměstnancům z platu a ti se zavazovali, že proti tomu nebudou nic namítat.

Z kolektivní smlouvy vyplývá, že některé závody musely mít nedělní inspekci. Měla být omezena na nejmenší možnou míru. Inspekce se odměňovaly. Platila se jim týdenní mzda. Za dvojí stravování se inspekci poskytl příspěvek. V Pardubicích činil 30 Kč a v Chrudimi 25 Kč. Za nedělní inspekci se nepovažovala práce v neděli.²⁰⁰

V oblasti přijímání zaměstnanců se angažovaly dělnické a zaměstnavatelské organizace. Ty s dělníky uzavíraly smlouvy. § 16 nařizuje, aby se do podniku přijímali zejména odborné síly. V místech, kde se provozuje řemeslná práce, směli pracovat pouze řemeslníci. Pokud by byl nedostatek práce, měli být propuštěni na prvním místě ti, které podnik přijímal jako poslední. Při obrácené situaci, tedy v případě přijímání sil, měli nárok na pracovní místo ti, co byly propuštěni jako první. Největší slovo v přijímání pracovních sil měla samozřejmě správa pivovaru.²⁰¹

Zaměstnanci, kteří vykonávali zkrácenou (maximálně tříměsíční) vojenskou službu nebo vojenská cvičení se z podniku nepropouštěli. Nedostávali však mzdu, pouze jako ženatí měli nárok na příbytečné.

Předposlední paragraf hovoří o vzájemném uznání všech stran, které smlouvu uzavřely. Jednalo se o pivovary v Pardubicích a Chrudimi a odborové organizace dělnické. Pokud se na něčem správa podniku a důvěrníci dělníků neshodli, byla věc předložena před příslušnou dělnickou a zaměstnavatelskou organizací. V dalším bodě se nařizuje, aby správa podniku zasahovala do dělnických záležitostí a naopak dělnictvo nemá právo zasahovat do záležitostí vztahujících se k vedení závodu. Ve sporech o placení mzdy, vydání pracovního průkazu nebo o vyklizení služebního bytu rozhodoval všeobecný či pracovní soud.

Smlouva platila od 16.2 1934 do 31.12 1934. Rozdíl ve srážkách na mzdě mezi 6.1. a 16.2. 1934 byla dělnictvu doplacena. V posledním bodě smlouvy platilo, že jestliže nebude měsíc před vypršením konečné platnosti vypovězena některou ze smluvních stran, tak bude

---

¹⁹⁹ SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Pracovní smlouva. Inv. č. 163, kt 9, 1933-1934, §13, písmeno e-ch.

²⁰⁰ Tamtéž, §14-§15.

²⁰¹ tamtéž, §16.

automaticky prodloužena o jeden rok.²⁰² V roce 1944 podnik zřídil svým zaměstnancům penzijní fond, kterým podnik podporoval své členy prostřednictvím příplatků k důchodu.²⁰³

Podnik zřizoval zaměstnancům Nadlepšovací pensijní fond, na který zaměstnancům přispíval dotacemi. O těch se vždy jednalo na zasedání správní rady. Tento fond měl přilepšit zaměstnancům podniku včetně jejich rodin. A to v oblasti starobního, invalidního, vdovského, sirotčího a pensijního přilepšení. Na jednání správní rady dne 9.11. 1944 byla povolena dotace ve výši 2 600 000 K. Za částku se podepsali následující přítomní členové správní rady: František Dašek, František Freiberk, Jan Řehounek, Josef Ptáček, František Teplý, Ing. B. Setínský, Ing. Procházka, MrPh Honys a Ing. Novotný. Prohlášením ze dne 17.4. 1945 se firma zavazovala k tomu, že pokud bude fondu použito jinak než k prospěchu zaměstnanců, bude řádně zdaněn. Zároveň se jím potvrzovaly stanovy pro tento fond, které byly schváleny a podepsány 12.3. 1945. Berní správa v Pardubicích v roce 1947 zaslala prohlášení, že do 30.6. téhož roku se Nadlepšovací pensijní fond má změnit z nesamostatného na samostatný. K události došlo v důsledku vyhlášky č. 1466 Ministerstva financí z 25.4. 1946 o změně nesamostatných pensijních fondů na samostatné pensijní a podpůrné fondy, čl. 1.²⁰⁴

V roce 1945 byli někteří zaměstnanci závodu povoláni k polním opevňovacím pracím či k odstranění následků leteckých náletů v Pardubicích. A to podle vládního vyhlásky Ministerstva hospodářství a práce z 23.11. 1944 o podporách při leteckém poplachu a při škodách způsobených leteckými nálety. Tyto zaměstnance platil zaměstnavatel, tedy pivovar. Následně mohli žádat o náhradu ušlých dělnických mezd, přičemž podávali žádosti na Úřad práce. Těchto prací se účastnilo od 5.4. do 21.4. 1945 46 zaměstnanců podniku.

Podnik měl nárok na náhradu při odpadnutí prací v důsledku selhání dopravy, především vlakové, při nepřátelských zásazích. Zajímavostí je, že k těmto prostředkům dopravy se počítalo i jízdní kolo! Určujícím nařízením pro náhradu bylo vládní nařízení z 8.9. 1943 č. 351 Sb. a vyplácel je Úřad práce. Jestliže chtěl zaměstnanec vyplatit náhradu za ušlou mzdu při pozdním příchodu na pracoviště, musel doložit, že se vším úsilím snažil dopravním prostředkem do práce dostat.²⁰⁵

---

²⁰² SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Pracovní smlouva. Inv. č. 163, kt 9, 1933-1934, §17-§19.

²⁰³ Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Velký rozvoj zabrzдила hospodářská krize. Pernštejn 26.2. 2007, roč. 18/12, č. 8, s. 6.

²⁰⁴ SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Zřízení nadlepšovacího pensijního fondu zaměstnanců, Inv. č. 168, kt 9, 1944 – 1945.

²⁰⁵ SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Seznamy zaměstnanců. Inv.č. 169, kt 9, 1945.

7.2. Vývoj po roce 1945

Po válce zasahovala do pivovarsko – sladařského průmyslu politické události. Hlavně rok 1948, kdy byla spousta odborníků přeřazena do nižší funkce nebo odešla z oboru. V této době se uplatňovali především vyučení řemeslníci jako bednáři a sladovníci. Dále pak, jako zvláštní skupina, řidiči pivovarských aut, kteří většinou ani vyučení nebyli. Měli však dostatek zkušeností a tvořili důležitou spojku mezi pivovarem a odběrateli. Postupně se ale počet řemeslníků v pivovarech snižoval. Důvodem bylo, například v oboru bednářském, snižování kvalitního dřeva nebo nahrazování dřevěných sudů a kádí ocelovými a železobetonovými tanky a káděmi. Zato počet strojních pracovníků se z důvodu rozšiřování lahvového piva a růstu mechanizace zvyšoval. Od roku 1948 se počet zaměstnanců zvyšoval. Hlavně ženy představovaly v pivovarnictví od téhož roku početnější skupinu než v předválečném období, v němž toto povolání představovalo výhradně mužskou záležitost.²⁰⁶

Učňové, kteří měli po válce zájem o vyučení ve sladovnickém oboru, museli uzavírat s pivovarem učební smlouvu. Přičemž během učení jednou za týden chodili do tzv. pokračovací školy. Ta byla umístěna v okresním městě a garanty jejich odborné výuky většinou sládci příslušných pivovarů. Techničtí pracovníci byly připravováni Pivovarskou školou, později Dvouletou pivovarskou školou a od roku 1949 Průmyslová škola pivovarská. Pivovarské učení zasahovalo též do vysokoškolského rezortu. Na České vysoké škole technické v Praze, které se v roce 1920 přejmenovalo na České vysoké učení technické, existoval na Chemické fakultě Ústav kvasné chemie a mykologie tehdy vedený prof.Dr. Josefem Šatavou.²⁰⁷

Mzdy se v poválečných letech orientovaly podle nového předpisu platného od 1.12. 1945 o úpravě mzdových a pracovních podmínek v pivovarském průmyslu. Pivovary byly dle místa provozu rozčleněny do 2 tříd, kdy v první třídě byly pivovary velké a větší. Třída druhá se shodovala se samostatnými sladovnicemi, které měli zvláštní třídu. Zaměstnanci se dělili dle kvalifikace a odpovědnosti vykonávané práce do 11 osobních tříd. Hrubá mzda se sestavovala dle týdenní pracovní doby, která byla 48 hodin. Platy se pohybovaly okolo 600 Kčs.

Také učni měli nárok na odměny. A to podle doby učení. V prvním roce dostávali 90 Kč za týden, ve druhém roce 140 Kč za týden a ve třetím 190 Kčs týdně. Měsíční platy sládků se orientovaly od ročního výstavu piva, který měl pivovar v roce 1937. Pokud měl tedy pivovar roční výstav 5 – 10 000 hl., plat sládka byl 4 900 Kč. Zaměstnanci dostávali jako

²⁰⁶ Kratochvíle, Antonín. Pivovarství českých zemí v proměnách 20. století. Praha, 2005. s. 136 – 137.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 138 – 139.

odměnu samozřejmě pivo. Pro muže se stanovovaly 3 litry a pro ženy a mladistvé nad 18 let 1 litr.na den.²⁰⁸

Pro účel zajištění vdov, sirotků, nemocných a tudíž zaměstnanců se sociálními problémy existoval v podniku Podpůrný fond zaměstnanců osvobozený od majetkových dávek. Tento fond spadal pod Spolek zaměstnanců. Ti na něho přispívali částkou 2 Kčs měsíčně. Důkazem je dokument ze 17.5. 1947, kterým pan pokladní Karel Smetánka žádá právě o osvobození od výše zmiňovaných dávek. Fond tohoto typu se mohl osvobodit na základě §34, odstavce 3 zákona č. 134/1946.²⁰⁹

---

²⁰⁸ Kratochvíle, Antonín. Pivovarství českých zemí v proměnách 20. století. Praha, 2005. s. 140.

²⁰⁹ SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Vkladní knížky podpůrného fondu zaměstnanců: Přihlášky vkladů. Inv. č. 164, kt 9, 1933 – 1950.

8. Výroba piva

8.1. Technologie výroby piva

Výroba piva prodělala za svou historii složitý vývoj v závislosti na možnostech finančních, technických a v neposlední řadě také šikovnosti člověka. Pro výrobu piva jsou důležité 3 základní přísady, a to voda, obilný slad a chmel. Nesmíme zapomínat ani na pivovarské kvasinky.

Výroba začíná u sladu. Pro světlá piva se používá světlý, známý taky jako český nebo moravský a pro tmavá tmavý slad mnichovský nebo karamelový. Pro Čechy je typický sladovnický ječmen. Nejprve se ječmen máčí, pak dojde k jeho klíčení neboli sladování a nakonec se suší.²¹⁰

Při máčení vodou nabude z původních 10% - 15% na 40% - 47%. V těchto podmínkách může začít zrno klíčit a současně se zaktivují enzymy. Po 5 – 7 dnech končí proces klíčení a vzniká tzv. zelený slad, který se dále suší. Sušení, také hvozdění, probíhá při teplotě 80°C – 85°C. Pokud má vzniknout světlý slad, musí se obsah vody snížit z přibližně 40% na 3% - 5%. Tento slad je možno skladovat. Sušení se podílí na tvorbě typické barvy a aroma. K výrobě tmavého sladu je potřeba vyšších teplot v závěrečné fázi klíčení, která se pohybuje okolo 100°C. Karamelový slad pro přípravu těž tmavých piv je možné vyrábět například pražením zvlhčeného sladu při teplotě mezi 120°C – 180°C.

Samotná výroba piva se dělí na přípravu mladiny, následuje hlavní kvašení, dokvašování a zrání piva. Nato se mok upravuje filtrací či pasterací, stabilizuje a stáčí do transportních nádob jako jsou sudy nebo láhve.

Celý proces začíná ve varně, nazývanou někdy srdcem pivovaru. Po vystírání, též smíchání rozemletého sladu s vodou, se buď celý objem nebo jeho třetina, což je používanější, zahřeje na potřebnou teplotu. Tento objem se nazývá rmut. Dojde k rozštěpení škrobu sladovými enzymy na cukry a další látky zkvasitelné pivovarskými kvasinkami. Toto rmutování se opakuje obvykle dvakrát. V českém pivovarství se používá především dekokční rmutování, kdy se jednotlivé rmuty považují. Postup se týká hlavně spodně kvašených piv. Svrchně kvašená piva se v Čechách a na Moravě přestala vyrábět už v polovině 19. století. Při něm se rmuty nepovažují a používá se teplota okolo 78°C.²¹¹

Potom se ve scezovací nádobě či sladinovém filtru oddělí zbytky sladového mláta a získá se první podíl sladiny, zvaný předek. Mláto se pak vyluhuje teplou vodou a tento výluh

---

²¹⁰ Basařová, Gabriela, Hlaváček, Ivo. České pivo. Praha: Nuga, 1999. s. 8.

²¹¹ Tamtéž, s. 9.

neboli výstřelek se promíchá s předkem. Vytvořená sladina se po dobu přibližně 90 minut vaří společně s různě dávkovaným chmelem či chmelovými přípravky a získá se mladina. Dále se uvařená mladina ochladí na zákvasnou teplotu, přidají se pivovarské, taky jinak várečné, kvasnice a následuje první a zároveň hlavní kvašení (probíhá ve spilce). Spodní a svrchní kvašení se odvíjí od druhu pivovarských kvasnic. Hlavní kvašení trvá zhruba 7 – 10 dnů. Při vyšších teplotách se zkracuje a při nižších zase prodlužuje. V této fázi vzniká alkohol, oxid uhličitý a tzv. vedlejší metabolity kvašení jako jsou estery, vyšší alkoholy nebo mastné kyseliny. Sensorické vlastnosti piva i charakteristický buket konkrétních značek piva závisí právě na vzájemném poměru těchto koncentrací.

V další části procesu se setkáváme s dokvašováním a zráním piva v ležáckých sudech (dnes ležácké tanky), které jsou ve sklepě. Jedná se o druhou fázi kvašení. Probíhá za nižších teplot, přibližně okolo 0°C, včetně mírného přetlaku. V tradiční výrobě trvá 1 – 3 měsíce, při moderních postupech se může zkrátit třeba až na jeden týden! Hlavním důvodem dokvašování a zrání je vyčeření a optimalizace sensoricky významných látek za pomoci oxidu uhličitého. Po dozrání se musí pivo filtrovat, aby bylo správně čiré. Nakonec se stáčí do sudů, lahví nebo jiných transportních nádob.²¹²

Ještě dodávám, že k výrobě piva je mimo sladu, chmele, vody a pivovarských kvasinek ještě potřeba například karamel (dříve znám pod názvem kulér). Používá se k dobarvování piva.²¹³ Při nedostatku surovin, hlavně v období válek a hospodářské krize, se k vaření piva používala například řepa nebo rýže.

Stupňovitost piva určoval podíl pivovarských surovin a vody. To znamená, že například 10° pivo obsahovalo 10% pivovarských surovin a zbytek byla voda. 12° pak 12% surovin atd.²¹⁴

Pivo se řadí do několika kategorií, které se odvíjí od poměru vody a pivovarských surovin a vody. Patří sem výčepní (10% surovin) s obsahem alkoholu kolem 4% , ležák (11% - 12,5%) s obsahem alkoholu kolem 5% a speciální (nad 12,5%).²¹⁵

---

²¹² Basařová, Gabriela, Hlaváček, Ivo. České pivo. Praha: Nuga, 1999. s. 9 - 10.

²¹³ Nalezneme na: <http://www.aromka.cz/karamely-potravinarska-barviva>, 9.6. 2009.

²¹⁴ Podrobněji na: <http://www.aromka.cz/karamely-potravinarska-barviva>, 9.6. 2009.

²¹⁵ Vysvětleno na: http://cs.wikipedia.org/wiki/Pivo#Druhy_piv, 9.6. 2009.

8.2. Druhy a množství vařených piv

K zaznamenávání hodnot o výrobě piva, tedy o počtu várek a spotřebě a druhu surovin k jeho výrobě, sloužily Varní knihy. Z nich se také dovídáme, jaké typy piv se v Pardubicích vařily. Další pomůckou mi byla kniha Zásobníku piva, kde se nachází údaje o typech a množství vyrobeného piva za jednotlivé roky (měsíce). První výstav piva k roku 1872 byl 6000 hl.²¹⁶

Za 1. světové války výroba piva klesala. Chybělo uhlí a další surovin. Slad se postupně nahrazoval cukrem a od roku 1916 slad nebyl vůbec. Výstav piva k roku 1917 byl jen 9 793 hl. Podnik se snažil udržet ještě další činnosti. Patřil sem prodej minerálky, výroba sodovky a sušení ovsa.²¹⁷

Z obou pomůcek se dá vydedukovat, že do roku 1928 se vařilo pivo 10°, 12° a pivo speciální. Od roku 1928 se vařilo pivo výčepní (10°), ležák (12°), granát (12°) a Salvatorek (10°). Salvatorek nahradil na počátku 30. let opět Porter. V té samé době se začíná vařit pivo březňák (12°), který se objevoval do roku 1937.²¹⁸

Varní kniha z roku 1932 nám dokládá, že se vyrábělo pivo výčepní (10°), ležák (12°) a speciální (14° a více stupňové). Od dubna 1938 to bylo pivo 10°, 12° a 19°. Z roku 1939 jsou záznamy jen za listopad, červen a červenec. Dle nich se vařilo pivo 10°, 12° a 19°. Od ledna 1940 se pak přešlo na výrobu piva 9°, 11° ležáku a 11° černého ležáku. V květnu roku 1940 to bylo pivo 8° světlé a 8° černé. Dalším typem vzniklým v této době byl Parduban neboli 12° granát.²¹⁹

Válečné období přineslo řadu omezení. Především ve stupňovitosti piva, která byla od roku 1942 postupně snižována. Zprvu se směla vařit jen 7°. Pak pouze 6° a nakonec jen 4° pivo.²²⁰

Po roce 1946 se vařila piva světlá i tmavá. Bohužel se v knize nedochovaly záznamy o bližším určení typu navařeného piva. Jak je uvedeno výše, byly ve varní knize také údaje o spotřebě a druhu používaných surovin při výrobě piva. Do knihy patřily se dále řadily údaje o množství vyrobené mladiny, kam byla mladina potom sespílána (umístěna do spilky), do

---

²¹⁶ Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: 25. června 1872 bylo za velké slávy expedován první mok. Pernštejn 5.2. 2007, roč. 18/12, č. 5, s.5.

²¹⁷ Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Od velkého požáru ke vzniku Československa. Pernštejn 19.2. 2007, roč. 18/12, č. 7, s. 5.

²¹⁸ SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Zásobník piva, Inv. č. 199, kn. 48, 1928 – 1940.

²¹⁹ SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Varní kniha. Inv.č. 200, kn 49, 1937 – 1948.

²²⁰ Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: válka zasáhla do života závodu i lidí. Pernštejn 5.3. 2007, roč. 18/12, č. 6, s. 3.

jakých ležáckých nádob se přečerpala z kvasných kádí, stáčení z ležáckých nádob do přepravních atd. Zápisy se zaznamenávaly každý měsíc a na počátku dalšího nového roku nechyběly informace o zbylé skutečné zásobě piva za uplynulý rok.

K výrobě piva se používal kromě sladu (plzeňský) například pražený slad, karamel, rýže a samozřejmě chmel. Rokem 1936 se začala používat navíc řepa. V roce 1940 nahradil řepu cukr a zmizela i rýže. O používání řepy se později zmiňuje prosinec 1940. Válečné období v knize chybí. Z roku 1946 víme, že se přestal používat pražený slad. Ale přešlo se k používání cukru a kuléru. Ten v listopadu roku 1947 nahradil všechny přídavné přísady.²²¹ Orientační přehled množství navařeného piva uvádí příloha č. 2 na straně 68.

---

²²¹ SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Varní kniha. Inv.č. 200, kn 49, 1937 – 1948.

9. Chrudimský pivovar, společnost s ručením omezeným, Chrudim

Chrudimský pivovar spojuje svůj osud s pivovarem pardubickým v roce 1928, kdy byl jím zakoupen. Jeho počátek jako Chrudimský pivovar, společnost s ručením omezeným, se datuje k roku 1865. Od té doby funguje spolu s pivovarem v Pardubicích jako jeho významný producent piva a sladu. Ovšem chrudimské pivovarnictví mělo své kořeny už mnohem dříve.

Tak jako v jiných městech našeho území se i ve městě Chrudimi vařilo od nepaměti pivo. Počáteční zmínky vaření piva tohoto královského města nalézáme ve 14. století. Domů s várečným právem bylo v Chrudimi této doby 110. Platilo, že vařit pivo směl jen ten měšťan, který vlastnil dům ve městě. Předměstí se to tedy netýkalo. Postupem času jich ale ubývalo. A zůstaly jen ty domy, do kterých si jejich majitelé zakoupili velkou pivovarskou pánev. Okolní sousedé si sem nosili své obilí a slady a vařili pivo pro svou potřebu.²²²

Na začátku 15. století budili stále větší zájem o právo vařit pivo také majitelé předměstských domů. Město se rozvíjelo a tudíž se i zvyšovala poptávka. Došlo až ke sporům mezi starousedlíky, kteří si přivlastňovali právo vařit pivo s předměstskými obyvateli. Stalo se tak v roce 1435 a spor byl dohnán až do Prahy k samotnému panu purkmistrovi a konšelům. Ti rozhodli, že předměstští smí vařit nanejvýš 2 várky ročně a v době půstu či žní smí používat jen pivovary městské. Mimoto z předchozí doby platilo povolení vařit ještě první adventní den. Pánve na předměstí však musely být zlikvidovány.

V téže době se v Chrudimi vařily tři typy piv. Bílé dělané z pšenice bylo pivo silné a asi o polovinu levnější než ječné pivo. Dále tzv. „staré“ vařené z ječmene, které mělo nahořklou chuť. A nakonec pivo „mladé“. Tento odvar vznikl po várce bílého a starého piva a říkalo se mu „patoky“.

Chrudim měla jeden problém související s vařením piva. Voda nebylo moc kvalitní a tak byl postaven v roce 1463 vodovod. Směřoval nejen do městských pivovarů, ale také na náměstí.

Významnou událostí pro chrudimské pivovarnictví se stalo nařízení krále Vladislava II Jagellonského z roku 1472. Ustanovil totiž, že v okruhu jedné míle se nesmí prodávat ani šenkovat jiné pivo než právě chrudimské. Ovšem prodej piva se nezvýšil, ba naopak snížil a

---

²²² Šimková, Vlasta. Chrudimský pivovar, společnost s ručením obmezeným Chrudim. 1865 – 1927. SOA Zámorsk. 1987. Inventář č. 445/1-5, 1865 – 1927, s. 4.

hodně malých pivovarů zaniklo. Důvodem byla výstavba pivovarů ve Slatiňanech a Heřmanově Městci.²²³

Výstavbou dalších panských pivovarů v průběhu 16. století a následné nouze o obilí spousta pivovarů začala upadat. Vznikly pivovary v Hrochově Týnci, Lipce, Medlešicích, Morašicích, Podlažicích, Přestavlkách, Rosicích, Seči, Stolanech, Svobodných Hamrech, Trhové Kmenici, Trojovicích, Vorli a Zaječicích.

Do roku 1567 činila daň z piva v Chrudimi 1 groš ze sudu piva ročně. Částka se počítala z množství vařeného piva. V roce 1657 to bylo 5 zlatých 30 krejcarů za sud piva starého a 4 zlaté 45 krejcarů za bílé pivo. V šenku se prodával žejdlík starého piva za 4 – 5 denárů a bílého za 4 denáry.²²⁴

Velký úpadek chrudimského pivovarnictví nastal za Třicetileté války v 17. století. Došlo totiž k vyhlazení kraje a rozšíření pálenky. Novým zdrojem příjmů pro právovárečnický byl rozšířený pivovar poté, co přikoupili v roce 1832 solní skladiště na Jánském náměstí.

Dalším významným okamžikem se stalo založení městského pivovaru v roce 1868, přičemž rokem 1898 se z něho stal podnik, který se jmenoval Akciová společnost „Městský pivovar“ v Chrudimi. Jeho kapitál byl na začátku 250 000 korun. Nájemní smlouvu schválilo okresní zastupitelství 21.10. 1898 na 18 let.²²⁵

Kromě pivovarnictví se pivovar věnoval i sladování. Používala se zde pára a elektřina. Podnik měl 2 parní kotle, které byly vytápěny uhlím. Pivovar se nechal pojistit u vzájemné pojišťovací banky v Praze, „Slávie“. Umožňovala za zvláštní prémii také náhradu za škodu nedostatečně vychlazeného piva, které se skladovalo v ležáckých nebo kvasných sklepech, pokud došlo k poškození chladicího zařízení nebo ztráty na pivě v důsledku zničení ohněm, bleskem či výbuchem.²²⁶

Valnou hromadou konanou 22.12. 1927 se rozhodlo o prodeji chrudimského pivovaru. Ten zakoupil Akciový pivovar v Pardubicích 2.1. 1928.²²⁷ Hodnota všech movitostí chrudimského pivovaru byla 1 269 000Kč.²²⁸ Správa Akciového pivovaru v Pardubicích přejímala majetek Chrudimského pivovaru v následujícím stavu. Hodnota všech převzatých zásob, kam se řadily pivovarské suroviny (slad, chmel, atd.), pivo, uhlí, lahve, benzín, nafta,

---

²²³Šimková, Vlasta. Chrudimský pivovar, společnost s ručením omezeným Chrudim. 1865 – 1927. SOA Zámorsk. 1987. Inventář č. 445/1-5, 1865 – 1927, s. 5.

²²⁴ Tamtéž, s. 5-6.

²²⁵ Tamtéž, s. 6.

²²⁶ Tamtéž, s. 6-7.

²²⁷ Tamtéž, s. 8.

²²⁸ SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Písemnosti ohledně koupě chrudimského pivovaru. Inv.č 120, kt 6, 1928.

košťata atd. činila celkem, včetně 1% daně z obratu, 903 92, 80 Kč. Odhad všech budov včetně pozemků dosahoval 1 138 550 Kč.²²⁹

Akciový pivovar v Pardubicích přebíral chrudimský pivovar v dosti zchátralém stavu. Předchozí společnost vedoucí pivovar nemohla z důvodu bilančních ztrát provozovat výrobu bez obtíží. Proto po převzetí pardubickým pivovarem bylo za potřebí vydat značné finanční prostředky na jeho renovaci. Zákonem z 1.12. 1930 se trojnásobně navyšovala daň z piva pod titulem „zvláštní daň výnosová“. Jelikož podnik vyčerpал všechny finanční rezervy na obnovu chrudimského pivovaru, nemohl tuto daň splatit a musel si na půjčit. Ovšem tím se ocitl na pokraji krachu. A tak žádal ministerstvo financí, aby si daň mohl odepsat.²³⁰ Jak věc dopadla, o tom nás materiály dále neinformují, ale jelikož podnik fungoval i nadále, předpokládám, že odpověď od Ministerstva financí byla přívětivá.

Ke dni 27.6. 1945 se váže 2. schůze, kde byl přítomen i starosta města Chrudimi František Horák. Ten se chtěl zasloužit o znovuootevření pivovaru v Chrudimi, jelikož jeho výroba piva se rokem 1942 zastavila a pivovar sloužil nadále jen k výrobě sladu.²³¹

9.1. Zaměstnanci pivovaru

Záležitosti zaměstnanců řešil pracovní řád a kolektivní smlouva. Na základě kolektivní smlouvy z roku 1925 se zaměstnanci rozdělili do 4 kategorií (I. Přední síly, II. Řemeslné síly, III. Pomocné síly a kočové a IV. Ženy a mladiství dělníci). Dle ní se mladiství zaměstnanci (ženy do 18 let a muži do 16 let) a ženy se nesměli zaměstnávat při těžkých pracích. Stejně tak při noční práci. Pracovní doba byla stanovena na 8 hodin denně a 48 hodin týdně. Ve většině bodech tak odpovídala kolektivní smlouvě uzavřené pro Pardubice.

V roce 1934 se v Pardubicích podepsala nová kolektivní smlouva, která platila též i pro Chrudim. Do roku 1936 se zaměstnanci v Chrudimi řadili do V. skupiny pivovarů. Platila zde také kratší pracovní doba než v Pardubicích. Dnem 1.5. 1937 se přeřadili do VI. skupiny kolektivní smlouvy a tím se zaměstnancům zvýšily mzdy. Stalo se tak se souhlasem Ochranného svazu pivovarů. Zaměstnanci však dostali podmínku, že pokud nepřijmou 48 týdenní pracovní dobu, vrátí se zpět do V. skupiny (viz. Příloha č. 1, s. 67).

---

²²⁹ SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Závod Chrudim. Odhad pivovaru v Chrudimi, Inv. č. 324, kt 17, 1928.

²³⁰ SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Závod Chrudim. Korespondence s ministerstvem financí v Praze, Inv.č. 333, kt 17, 1931.

²³¹ Šimková, Vlasta. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). SOA Zámorsk, 1987. Inventář č.445/1-5. s. 26.

V období světové hospodářské krize byl podnik nucen šetřit a proto bylo chrudimského pivovaru propuštěno 7 dělníků. V rámci úspor platů se zavedlo tzv. týdenní vysazování z práce, kdy dělníci museli zůstat doma, přičemž neměli nárok na plat.²³²

Vyhlášením Protektorátu se zvýšily mzdy o 10% pro nejnižší mzdové sazby uvedené v kolektivní smlouvě se zaměstnanci pivovarů z roku 1934. Dále platy obchodních, technických úředníků a kancelářských zřízenců v pivovarech. Vyhláška platila od 1.12. 1939 a vztahovala se na všechny pivovary v Protektorátu.²³³

Protože za války utrpěl pivovar materiální ztráty, mohl se prostřednictvím dekretu prezidenta republiky z 31.8. 1945, č. 54 Sb. z. a n., přihlásit o náhradu válečných škod. Jednalo se o náhradu za vůz bedňák k přepravě ledu a piva, nákladní auto značky Praga, řemeny a autonáradí a autopláště od nákladního auta značky Praga. Celková hodnota těchto položek činila 74 020 Kč. Dále podnik vyžadoval zaplacení pohledávek za nezaplacené pivo, což bylo přibližně 39 000 Kč.²³⁴

9.2. Vaření piva

Pro přehled o množství navařeného piva a spotřebě pivovarských surovin se vedly též varní knihy. Obsahovaly stejné záznamy jako pardubické. Jednotlivé výstavy piva, počet várek a druhy vyráběných piv za konkrétní roky, se uváděl ještě v konečných účtech.

Mezi roky 1911 – 1928 se vařilo v průměru okolo 19 000 hl. piva ročně. V době zakoupení pivovaru pardubickým pivovarem dosahovala roční várka 26 000 hl. piva.²³⁵

V chrudimském pivovaru se vařilo pivo výčepní (10°), březňák (12°), granát (12°) a Salvatorek (10°, vařený do druhé světové války).²³⁶

Tedy stejné jako v Pardubicích. I zde se počátkem 30. let začíná s výrobou Portera (19°) namísto Salvatorka.²³⁷ K jeho výrobě se používalo plzeňského a mnichovského sladu. Dále praženého sladu, karamelu, cukru a kuléru. Od roku 1945 se přestal používat mnichovský slad.

---

²³² Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Velký rozvoj zabrzdila hospodářská krize. Pernštejn 26.2. 2007, roč. 18/12, č. 8, s. 6.

²³³ SOA Zámorsk. Akciový pivovar V Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Závod Chrudim. Korespondence s Ochranným svazem pivovarů, Inv. č. 334, kt 17, 1935 – 1936.

²³⁴ SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Závod Chrudim. Náhrady válečných škod, Inv.č. 330, kt 17, 1945.

²³⁵ Šimková, Vlasta. Chrudimský pivovar, společnost s ručením omezeným Chrudim 1865-1927. SOA Zámorsk, 1987. Inventář č.445/1-5, s. 7.

²³⁶ Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Velký rozvoj zabrzdila hospodářská krize. Pernštejn 26.2. 2007, roč. 18/12, č. 8, s. 6.

²³⁷ SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Závod Chrudim. Konečné účty, Inv č. 341, kt 17, 1928 – 1937.

Ve válečném období se vařilo pivo světlé a tmavé, přičemž bylo přesně dáno množství chmele k jeho uvaření. Na světlé pivo se dávalo množství 0,18 kg a na tmavé 0,15 kg chmele. Vyrábělo se pivo světlé a tmavé. V této době se Chrudimi vařilo průměrně 10 000 hl. piva ročně. Výroba piva končí v Chrudimi v roce 1942.²³⁸ Po druhé světové válce pivovar se pivovar soustřeďuje jen na výrobu sladu.

---

²³⁸ SOA Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích 1871-1948 (1949). Závod Chrudim. Varní kniha. Inv. č. 352, kn 55, 1942 – 1945.

10. Pivovar od znárodnění po současnost

Po znárodnění v červenci roku 1949, kdy se pardubický pivovar včlenil do podniku Východočeské pivovary, národní podnik, a tím dostal pod centrální vedení. Jeho ředitelem se stal František Pražan. Sídlem národního podniku se staly Pardubice. Patřily pod něj závody Lanškroun, česká Třebová, Choceň, Polička Hlinsko, Golčův Janíkov a Tupadly.²³⁹

Pivovar se začal podvolovat socialistickému způsobu hospodaření řízeného KSČ. Největší prioritou bylo zvyšovat výrobu. Docházelo k řadě organizačních změn kvůli zvyšování produktivity práce a probíhaly za plného provozu, protože podnik musel zásobovat obyvatele pivem a limonádami. Jejich spotřeba neustále narůstala. V roce 1956 odešel František Pražan a jeho pozici nahradil komunista Václav Bečvář. Sládkem se stal František Vrba.

Na počátku 60. let došlo ke sloučení krajů. A tím také ke spojení pardubického a královéhradeckého pivovaru. Vznikl tak nový velký podnik Východočeské pivovary, který sídlil v Hradci Králové. Pardubice byly největším závodem podniku a měly své provozovny také v Nasavrkách a Chrudimi. K nim se v roce 1961 přiřadily sodovkárny a sirupárna, později umístěné v areále bývalé mlékárny v Chrudimi. Časem se k Pardubicím přičlenil pivovar a sodovkárna v Hlinsku. Sodovkárna byla ale kvůli zastaralosti zlikvidována. Začlením výše zmiňovaných podniků se počet zaměstnanců a objem výroby dostal na hranici předešlého podniku. Protože byla výroba složitější, dostal se sládek František Vrba do čela celého závodu a stal se také zástupcem ředitele pardubického pivovaru. Ten mezitím osamostatnil svůj provoz a do jeho čela přišel nejprve sládek Seidl a v roce 1972 soudruh Šťastný. Poslední organizační změna nastala v roce 1978, kdy se zrušil závod Havlíčkův Brod, přičemž všechny jeho provozovny připadly závodu Pardubice. Zároveň odchází do důchodu ředitel Václav Bečvář a střídá ho Ludvík Šťastný. Sládkem se stal Stanislav Houf.²⁴⁰

Tato situace trvala až do ledna roku 1993, kdy byl pivovar v rámci druhé vlny kuponové privatizace odstátněn. Hospodaření však bylo v žalostném stavu až se dostal na hranici konkurzu. V roce 1998 byl proto do závodu povolán tým nového managementu v čele se současným ředitelem Karlem Spilkou, který v roce 1999 podnik koupil do původního majitele. Od té doby se pivovar začal postupně vzmáhat. Rozšiřovala se a modernizovala

---

²³⁹ Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Od socialistické unifikace k současnému rozvoji. Pernštejn 19.3. 2007, roč. 18/12, č. 10

²⁴⁰ Šťastný, Ludvík. Zprávy Klubu přátel Pardubicka. Pardubice, 1982. roč. 1982, s. 157 – 159.

výroba a sortiment výrobků a zvyšovala se i kvalita piva. V roce 2006 se pivovar přejmenoval na Pivovar Pernštejn. 25% výrobků se exportuje do zahraničí.²⁴¹

V roce 2008 dokonce získal 19° Porter ocenění na pivních slavnostech ve Švédsku a kladně ho hodnotil i britský deník The Times, který spojuje konzumaci Pernštejnu s návštěvou Velké pardubické steeplechase. Pivovar je totiž výhradním dodavatelem piva Dostihového spolku Pardubice.²⁴²

---

²⁴¹ Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Od socialistické unifikace k současnému rozvoji. Pernštejn 19.3. 2007, roč. 18/12, č. 10

²⁴² Zahrádka, Roman. Pivo Pernštejn ocenil britský deník The Times. Pernštejn 22.9. 2008, roč. 2, č. 38, s. 1.

11. Závěr

Pivovarský průmysl nás provází už od nepaměti. První zmínky se dochovaly z roku 993. Přesto však první doloženou zprávou je nadační listina kolegiálního kostela na Vyšehradě z roku 1088. Tento nápoj je po celou svou existenci velmi oblíben. Proto se stal také dosti výnosným obchodem. Postupem času se na něho uvalila řada omezení. Jeho výroba a prodej byla pak výsadou jen některých obyvatel s právem várečným.

Nejdřív patřilo povolení vařit pivo jen klášterům a královským městům. Jen ti mohli vařit pivo a vyrábět slad. Měšťané s právem várečným museli vlastnit dům potřebný k výrobě sladu. Pokud byl umístěn přímo ve městě, směli zde pivo jak vyrábět tak prodávat na šenk i na ostatním zájemcům. V poddanských městech mohl vařit jen ten, komu dala svolení šlechta. Ta začala pro svůj zisk vařit pivo v 16. století. Tím začala konkurovat městům, což vedlo k mnoha sporům. Do pivovarnictví zasahovaly také cechy prostřednictvím cechovního bratrstva sladovníků.

Významnou změnou v oblasti pivovarnictví byla jeho modernizace na konci 18. století. František Poupě například zavedl měření teploty mladiny teploměrem. Dříve se teplota měřila všelijak. Například holou rukou. Zavedla se nová metrická soustava se základní jednotkou 1 litr. V 19. století vznikaly parostrojní pivovary a přešlo se od svrchního (horního) kvašení ke spodnímu.

20. století přineslo růst i pokles výroby piva. Došlo ke dvěma světovým válkám a procesu znárodnování podniků nad 500 zaměstnanců, který začal dekretem prezidenta republiky 24.10. 1945. Od roku 1948 v zemi vládli komunisté a zvyšovala se výroba mnohdy na úkor kvality. Uvolnění nastalo až po roce 1989.

Daň z piva se vybíraly už ve 13. století, kdy královna Konstancie vyžádala vybírat z každého sudu 12 denárů. Říkalo se jí „posudné“, „tác“ nebo „ungelt“. Sloužila pro potřebu měst, šlechty, dvora a krále. Výši daně určoval král. Ten si mohl vyžádat i tzv. „mimořádnou daň“, která byla určena například na věno královských dcer nebo válečné výdaje. Vladislav II. dokonce nařídil vybírat dočasnou daň z piva na zaplacení státního duhu, která činila groš za sud piva. Stálou řádnou daň z piva zavedl až v roce 1547 Ferdinand I. Tato částka se postupně zvyšovala až na 6 grošů za sud piva v roce 1552. Patentem císařovny Marie Terezie se v roce 1775 začala vybírat daň ve výši 3 zlatých za sud. Dalším císařským patentem v roce 1829 vznikla potravinová daň. Vybírala se za dovoz a vývoz z uzavřeného města. Stávající řádná daň se pak nahradila jednotnou daní 45 krejcarů za vědro. Obce si od roku 1864

vybíraly novou daň, která se odvíjela od zavedení tzv. „pivního krejcaru“, jehož výši si každá obec určovala sama. Nad výběrem daní dohlížela finanční stráž, později „létací komise“.

Ještě za Habsburské monarchie vznikl hektolitrový stupeň. V roce 1920 vyšel nový zákon, kterým se pivo zdaňovalo. Vztahovala se na něj také daň nápojová. Dalším zákonem z roku 1946 se zaváděla spotřební daň, která se pohybovala okolo 1,50 Kč za litr piva. Všeobecná daň, která vznikla v roce 1949 se pohybovala kolem 2,80 Kč za litr piva. Daně se změnily v průběhu času ještě několikrát. V 90. letech se zvyšuje daň na 23% v souvislosti s daní z přidané hodnoty.

Akciový pivovar v Pardubicích byl založen v roce 1871. Vznikl z důvodu nedostatečné kapacity výroby ostatních pivovarů v Pardubicích. Ty nebyly schopné pokrýt velkou poptávku po pivu. S výrobou se začalo už v roce 1872.

V prvních letech se podniku moc nedařilo. Úvěr na výstavbu poskytnutý občanskou záložnou mohl začít splácet až v roce 1878. Počáteční akciový kapitál podniku činil 200 000 zlatých a první výstav piva byl 6 000 hl. piva.

Hospodaření podniku bylo v rukou správní rady, která se scházela každý týden. Jejím posláním bylo vést podnik tak, aby nedocházelo ke ztrátám, ba právě naopak ke zvyšování zisků. A to na příkaz valné hromady. Dále například zastupovat podnik tak, aby hájily jeho dobré jméno. Oznamovala také termín konání valné hromady. V čele správní rady stál předseda, v době jeho nepřítomnosti místopředseda. Jejimi členy byly akcionáři.

Akcionáři se scházeli na valné hromadě minimálně jednou za rok. Účastnit se jí směli jen akcionáři zapsaní v knize akcionářů. Jejich záležitosti určovaly stanovy akciového pivovaru. Patřily sem údaje o zvýšení akcií, povinnosti účastnit se valné hromady apod. V nich byly též pokyny k celkovému hospodaření podniku.

Výroba piva se v pivovaru v průběhu let modernizovala. Za Habsburků patřil k nejmodernějším pivovarům v monarchii. Vařilo se tu pivo výčepní (10°), ležák (12°) a speciální (19°). K nejznámějším značkám se řadil 19° Porter, který získal řadu ocenění. Například na Mezinárodní výstavě pro průmysl pivovarnický ve Vídni v roce 1904.

Práva a povinnosti zaměstnanců byly dány hlavně kolektivní smlouvou, která se poprvé objevila v roce 1919. Dle ní se zaměstnanci řadily do 4 kategorií. Byly to Přední síly, řemeslné síly, pomocné síly a ženy a mladiství zaměstnanci. Podle kategorií pak dostávali týdenní mzdy za 48 pracovní dobu. Mimo výplaty dostávaly od podniku také třeba zdarma pivo. Jeho množství určovaly zaměstnanecké kategorie. Dostávali i příspěvky na Penzijní fond.

Za 1. světové války došlo k poklesu výroby piva. Způsobil to hlavně odvod dělníků do války a nedostatek surovin. 20. léta přinesla pivovaru částečnou modernizaci výroby. Akcie se navýšili na 6 800 000 Kč. Průměrná roční výroba vzrostla do 30. let na cca 90 000 hl. piva. V roce 1928 společnost kupuje chrudimský pivovar. I ten se podnik snaží modernizovat.

Hospodářská krize přinesla pivovaru značné problémy. S nárůstem ceny surovin se snížila výroba a zkracovala se pracovní doba. Situace ještě zhoršila Mnichovská dohoda. Održením Sudet přišel podnik o spoustu odběratelů z Orlických hor.

Za 2. světové války došlo k mnoha omezením. Říšská správa nedovolovala například vařit pivo, které mělo víc než 4°. Přesto se pivovar udržel a dokonce se jeho akciový kapitál navýšil na 10 200 000 Kč. Po válce probíhalo hospodaření lidově – demokratickým duchu Třetí republiky.

V roce 1945 přišla do podniku národní správa. Pardubický pivovar se stal sídlem národního podniku Východočeské pivovary. Pro národní správce vyšly všeobecné pokyny, kterými se museli řídit. Národní správa tu fungovala do listopadu 1947, kdy pominuly všechny důvody k jejímu zavedení, což bylo uspořádání hospodaření společnosti. Poté se na krátkou dobu opět dostali do vedení akcionáři v čele s továrníkem Františkem Daškem. O 4 měsíce později, v březnu roku 1948, byla zavedena opět národní správa. Ta měla podnik připravit na brzké znárodnění. V červenci roku 1949 se společnost přidružila pod národní podnik Východočeské pivovary se sídlem v Hradci králové. V čele byl opět František Pražan.

Tato situace trvala až do 1.1. 1993, kdy byl pivovar v rámci druhé vlny kuponové privatizace odstátněn. Současný ředitel Karel Spilka se snaží v rámci modernizace výroby a zkvalitňování piva znovu pozdvihnout podnik na světovou úroveň.

12. Resumé

Brewing belongs to the oldest industry in the world, because a beer always was, is and will be favourite drink of many people. In czech country has brewing long tradition too. The first information about it comes from 993. At the first time brewing was allowed only a monasteries and a royal cities.

This work is about Akciový pivovar Pardubice. It was built in 1872. The work talks especially about administration of this company in 1872 – 1948. In this time the company influenced the Hapsburk's monarchy, the First world war or the Second world war.

In the first chapter of it I describe the history of brewing in czech countries. There is a developement of the brewing privilege. The second chapter is about the developement of a levies from the beer. Next chapter contains history of the brewing in the Pardubice since 16. century to 1872.

The greatest part of my bachelor work belong to functioning of the brewer in Pardubice. It had the leading of the company. It was the administrative board, where were several men. This authority together with a general meeting was making rules of the company. In the general meeting were shareholders of Akciový pivovar Pardubice. The brewer had around one hundred employees. They had a contract of employment. There were informations about the work hours, earnings or holiday. This part talks about a brew production too. There is a technology of the brewing or types of beer in brewer in Pardubice.

The ninght chapter describes a brewer in Chrudim. It was bought by Akciový pivovar Pardubice in 1928. There is history of this brewer. Next it talkes about its employees or brew production.

In the last chapter is the functioning of the company since 1949. In this time the brewer belong to state administration. This situation changed in 1993.

13. Příloha č. 1

Kategorie zaměstnanců a jejich mzdy dané kolektivní smlouvou z 1.3. 1934 (mzdy uvedeny za týdenní 48 hodinovou pracovní dobu)²⁴³

Kategorie zaměstnanců	Třída zaměstnanců	Pardubice (Kč)	Chrudim (Kč)
1. Přední síly	I.	223.20	196.80
	II.	208.80	-
2. Řemeslné síly	I.	194.40	168.00
	II.	180.00	-
3. Pomocné síly	I.	165.60	146.40
	II.	151.20	-
4. Ženy a mladiství zaměstnanci	-	110.40	103.20
Učňové ve 3. roce	-	110.40	103.20
Učňové ve 2. roce	-	76.80	69.60
Učňové v 1. roce	-	57.60	52.80

---

²⁴³ SOA Zámorsk, Akciový pivovar v Pardubicích 1871-1948 (1949). Písemnosti Klubu akciového pivovaru v Pardubicích, Inv.č. 162, kt 9, 1932.

14. Příloha č. 2

Orientační přehled množství navařeného piva v Pardubicích od vzniku pivovaru po současnost:

Rok	Množství (hl.)
1872	6 000 ²⁴⁴
1879	8 000 ²⁴⁵
1881	21 120
1891	24 936 ²⁴⁶
1911	63 065
1920	29 400
1922	43 000
1924	60 600
1926	78 068
1927	87 150 ²⁴⁷
1931	92 800
1941	91 846 ²⁴⁸
1946	150 000 ²⁴⁹
1951	166 023
1961	198 533
1971	274 654 ²⁵⁰
1995	190 000
1998	127 000
2007	96 000 ²⁵¹

---

²⁴⁴ Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: 25. června 1872 bylo za velké slávy expedován první mok. Pernštejn 5.2. 2007, roč. 18/12, č. 5, s.5.

²⁴⁵ Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Jak Alois Šimonek vytvořil Porter a vstoupil do dějin. Pernštejn 12.2. 2007, roč. 18/12, č. 6, s. 6.

²⁴⁶ Šťastný, Ludvík. Zprávy Klubu přátel Pardubicka, Pardubice 1982. roč. 1982, s. 158.

²⁴⁷ Šimková, Vlasta. Akciový pivovar v Pardubicích 1871-1948 (1949). SOA Zámorsk, 1987. s.25.

²⁴⁸ Šťastný, Ludvík. Zprávy Klubu přátel Pardubicka, Pardubice 1982. roč. 1982, s. 158.

²⁴⁹ Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Nejprve národní správa, pak přišlo znárodnění. Pernštejn 12.3. 2007, Roč. 18/12, č. 10, s. 5.

²⁵⁰ Šťastný, Ludvík. Zprávy Klubu přátel Pardubicka, Pardubice 1982. roč. 1982, s. 158.

²⁵¹ http://www.pivovary.info/prehled/pardubice/pardubice_h.htm, 12.6. 2009.

15. Bibliografie

15.1. Seznam literatury

Basařová , Gabriela, Hlaváček, Ivo. České pivo. Praha : Nuga, 1999. 231 s., ISBN: 80-95903-08-3.

Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: 25. června 1872 bylo za velké slávy expedován první mok. Pernštejn 5.2. 2007, roč. 18/12, č. 5, s.5.

Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Jak Alois Šimonek vytvořil Porter a vstoupil do dějin. Pernštejn 12.2. 2007, roč. 18/12, č. 6, s. 6.

Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Od velkého požáru ke vzniku Československa. Pernštejn 19.2. 2007, roč. 18/12, č. 7, s. 5.

Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Velký rozvoj zabrzдила hospodářská krize. Pernštejn 26.2. 2007, roč. 18/12, č. 8, s. 6.

Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: válka zasáhla do života závodu i lidí. Pernštejn 5.3. 2007, roč. 18/12, č. 6, s. 3.

Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Nejprve národní správa, pak přišlo znárodnění. Pernštejn 12.3. 2007, Roč. 18/12, č. 10, s. 5.

Kodet, Svatopluk. O historii výroby piva v Pardubicích: Od socialistické unifikace k současnému rozvoji. Pernštejn 19.3. 2007, roč. 18/12, č. 10.

Kratochvíle, Antonín. Pivovarství českých zemí v proměnách 20. století. Praha, 2005. s. 22, 64 – 65, 136 – 140.

Staněk, Josef. Blahoslavený sládek: Kapitoly z dějin piva. Praha, Litomyšl: Paseka , 1998. s. 74 – 103, 163 – 190, 312 s., ISBN: 80-7185-188-4.

Šimková, Vlasta. Akciový pivovar v Pardubicích 1871 – 1948 (1949). SOA Zámorsk. 1987, s. 18 – 21, 21 – 22, 25 – 26, 26 – 27.

Šimková, Vlasta. Chrudimský pivovar, společnost s ručením obmezeným Chrudim. 1865 – 1927. SOA Zámorsk. 1987. Inventář č. 445/1-5, 1865 – 1927, s. 4 – 8.

Šťastný, Ludvík. Zprávy Klubu přátel Pardubicka. Pardubice, 1982. roč. 1982, s. 157 – 159.

Zahrádka, Roman. Pivo Pernštejn ocenil britský deník The Times. Pernštejn 22.9. 2008, roč. 2, č. 38, s. 1.

15.2. Prameny

Státní oblastní archiv Zámorsk, Akciový pivovar V Pardubicích 1871 – 1948 (1949). Stanovy akciového pivovaru v Pardubicích. Inv. č. 76, kt 3, 1923-1924.

Živnostenský list akciového pivovaru, Inv.č.78, kt 3, 1931.

Koncese k provozování živnosti, inv.č.79,kt 3, 1935.

Protokoly správní rady, Inv. č. 1, kn 1, 1872 – 1880.

Všeobecné směrnice pro národní správce, Inv. č. 101, kt 4, 1945.

Čtvrtletní hlášení národního správce, Inv. č. 109, kt 4, 1948.

Výpisy z obchodního rejstříku, Inv.č. 114, kt 5, 1903 – 1949.

Presenční listiny akcionářů. Inv. č. 81, kt 3, 1904 – 1941.

Index akcionářů. Inv. č. 33, kn 33.

Kniha akcionářů. Inv. č. 32, kn 32, 1886.

Kniha akcií. Inv. č. 36, kn 36.

Písemnosti klubu akciového pivovaru v Pardubicích, Inv.č. 162, kt 9, 1932.

Pracovní smlouva. Inv. č. 163, kt 9, 1933 – 1934.

Zřízení nadlešovacího penzijního fondu zaměstnanců, Inv. č. 168, kt 9, 1944 – 1945.

Seznamy zaměstnanců. Inv.č. 169, kt 9, 1945.

Vkladní knížky podpůrného fondu zaměstnanců: Přihlášky vkladů. Inv. č. 164, kt 9, 1933 – 1950.

Zásobník piva, Inv. č. 199, kn. 48, 1928 – 1940.

Varní kniha. Inv.č. 200, kn 49, 1937 – 1948.

Písemnosti ohledně koupě chrudimského pivovaru. Inv.č 120, kt 6, 1928.

Státní oblastní archiv Zámorsk. Akciový pivovar v Pardubicích. Závod Chrudim. Odhad pivovaru v Chrudimi, Inv. č. 324, kt 17, 1928.

Korespondence s ministerstvem financí v Praze, Inv.č. 333, kt 17, 1931.

Korespondence s Ochranným svazem pivovarů, Inv. č. 334, kt 17, 1935 – 1936.

Náhrady válečných škod, Inv.č. 330, kt 17, 1945.

Konečné účty, Inv č. 341, kt 17, 1928 – 1937

Varní kniha. Inv. č. 352, kn 55, 1942 – 1945.

15.3. Internetové zdroje

<http://www.aromka.cz/karamely-potravinarska-barviva>, 9.6. 2009.

<http://www.aromka.cz/karamely-potravinarska-barviva>, 9.6. 2009.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Pivo#Druhy_piv, 9.6. 2009.

http://www.pivovary.info/prehled/pardubice/pardubice_h.htm, 12.6. 2009.

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Exkomunikace>, 16.6. 2009.

<http://slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/slovo/kolegiatni>, 16.6. 2009.

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Věrtel>, 16.6. 2009.

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Strych>, 16.6. 2009.

<http://stribrnak.cz/jachymovsky-tolar/>, 16.6. 2009.

<http://www.aromka.cz/pivni-karamel-e-150-c>, 16.6. 2009.

<http://bruntalsky.denik.cz/podnikani/pivo-v-prasku-nahradil-pivni-extrakt20080328.html>,
16.6. 2009.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Akciová_společnost, 16.6. 2009.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Společnost_s_ručením_omezeným, 16.6. 2009.

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Denár>, 17.6. 2009.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Pražský_groš, 17.6. 2009.

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Haléř>, 17.6. 2009.

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Krejcar>, 17.6. 2009.

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Vědro_\(jednotka\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Vědro_(jednotka)), 17.6. 2009.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Český_dukát, 17.6. 2009.

<http://www.tech-info.cz/palenka-kontrola.html>, 17.6. 2009.

<http://www.pivovary.info/view.php?cisloclanku=2008110001>, 17.6. 2009.

http://cs.wikipedia.org/wiki/Pivovar_Pardubice, 20.6. 2009.

<http://www.mesto-pardubice.cz/mesto/turisticke-informace/zajimava-mista/vychazkove-okruhy/trasa-2/pivovary.html>, 20.6. 2009.

<http://web.ipardubice.cz/page.php?what=cil&idd=48>, 19.6. 2009.